
V
B J
C

Epitome RERUM GERMANICARUM, ab Anno MDCXVII. ad XLIII. GESTARUM.

ANNO ÆRÆ CHRIST.
MDCXLIIII.

Ad Usum Fr̃is Innocentij Jaceij [illegible]
Can. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] floreno uno. Anno
1647. 1 Maij

[illegible]

Lectori.

Rerum Germanicarum immensa moles brevi compendio inclusa si quem lectorem nanciscatur, brevitate se commendabit, obscuritatis excusatione non necessariâ, quando adhuc res ipsæ in luce versantur, quas notare, non explicare necessum sit.

Annus à Christo nato
M. DC. XVII,

Mathia Imperatore, fuit is à Lutheri primis initiis centesimus, non tam sæculari celebritate Protestantium, quam eo ad memoriam insignis, quod tum primum fata Germaniæ quibus nunc quoque exercetur, jam diu intestinis discordiis provocata se aperuerint, quarum unâ haud du-

bia causa, præter ea quæ populos nimiâ libertate luxuriantes in mutuas dissensiones agere solent, Religio fuit recens repertis opinionibus, quarum sæculare anniversarium agebatur, in contrarias nova vel vetera defendentium factiones divisa, & jam antea quoque ad justi belli vim progressa: sed tùm Passaviensi pacificatione concessum in conditiones fuerat, resque intra pactæ, dubiæ licet & sæpe sollicitatæ, pacis terminos usque eo manserunt, dum hoc demum anno Calvinistarum factio, quæ quamvis pace illa excepta, tamen usurpatâ illius licentiâ immensis opibus succreverat, longa belli meditamenta proferre incepit. Otium Germaniâ totâ & à Turcicis, & ab externis aliis armis erat, id illi augendo instruendoque fœderi impendentes, quod ante paucos annos Protestantium aliqui

aliqui eis auctoribus contraxerant, multis suâ sponte, aliis ut in re ambiguâ aliorum persuasu nomina dantibus jam novam animis Imperii Romani formam, quæ ipsorum arbitrio ordinaretur, destinabant. Saxonem multosque veterum Protestantium, qui media præ abruptis, quieta præ turbidis malebant, res illa à principio non leviter perturbavit, præsertim cum ex adverso pari animorum ardore à Catholicis consilia resque sui propugnandi causa consociari viderent, ancipiti eventu quæcunque pars vicisset, cum etiam illorum victoria, quibus studio Religionis proventum cupiebant, media casuum amplexis timenda foret. Ac nemo non videbat Germaniam bellis civilibus in exitium ruituram, idipsum agentibus externis, qui partium studia callidè promovebant, ut gens po-

tentiſſima inteſtinis motibus diviſa obnoxium proximis latus aperiret, longæque libertatis licentiâ concideret, quando ejus modum quivis uſurparet perinde atque opum copia ſuppetebat, id juris in alium poſtulando, quod in ſe ipſum concedebat nemini, cum illis ipſis legibus fatigaret adverſarium, quarum vim in ſe verſam facile eſſet potentiori eludere per Appellationum Reviſionumque ambages, vado omni & ingreſſu, ne dum exitu carentium. Quid enim ſuperfuturum niſi ut tandem diſcordiâ illâ, cui nullum à jure remedium, in apertum bellum prolatâ Germania fieret inteſtini furoris laniena, & exteri dominatus præmium & acceſſio? aut à quo res ſemel impulſas ſuſtentari poſſe, eum in mortem adacto Germanici Imperii regimine, ut cum ſummæ poteſtatis nudum nomen penes

penes Cæſarem eſſe appareret, rebus opibuſque Imperii in Principes Civitateſque inveteratâ jam poſſeſſione diſtractis, is cui precario jure parendi ea ſolum, quæ quivis ſpontè faciat, imperare promptum ſit, magis unius factionis pars, quàm ambarun arbiter, aut adverſus externos Dux futurus eſſe videretur? In eo animorum motu Mathias Cæſar ætate cruiſque fractus, quarum tædio jam olim ſuccubuerat, cum ſobole careret, ſpe ſucceſſionis in Ferdinandum Archiducem patruelem ſuum inclinata, fratre Alberto, quem itidem ætas ſpeſque prolis defecerat, & Hiſpanis qualicunque jure ſuo ultro concedentibus illum Regno Bohemiæ inaugurandum curat.

An. M. DC. XVIII.

IAm Ferdinandus Hungariæ quoque ſucceſſor declaratus erat, cum Bohemi & propria levitate (ſed Religio obtendebatur tanquam ſine periculo ſtare non poſſet, niſi in ipſa pericula propelleretur) & haud dubio Calviniſtarum impulſu, qui eam tempeſtatem cui imminebant, quacunque ex parte erumpere cupiebant, arma capiunt in Cæſarem, Duce Mathia Comite Turriano, qui ut effervefcentem primo impetu rebellionem per atrox aliquod facinus eo præcipitem ageret, undè ſe ipſam revocare non poſſet, auctor fuit ut tres ex Primariis Cæſariis Miniſtris ex ſumma Pragenſi arce raptim præcipitarentur. Miraculi inſtar fuit eos caſu illo quamvis ſumma locorum altitudine nihil læſos. Primo motus illos Cæſar

Cæſar per legatos, ſed fruſtra ſedare conatus tandem aperto bello Bohemos aggredi jubet Henricum Tamperium, magno armorum uſu & rebus nuper contra Venetos non inproſperè geſtis inclytum ducem, qui cum aliquot eis clades nullo tamen ad ſummam rerum facto momento intuliſſet, amplioribus copiis & ſumma imperii poteſtate ſubmiſſus eſt à Cæſare Comes Bucquoius vetus è Belgio miles ab Hiſpanis Cæſari traditus. Huic Bohemi opponunt Erneſtum Mansfeldium clariſſimâ familiâ, ſed è pellicatu editum, qui veteranæ militiæ legione, quam paulo ante Dux Sabaudiæ haud dubie Bohemicis motibus obſtetricari creditus, tantum ut hunc ſequeretur, exauctoraverat, ad eorum copias adjuncta Pilſenam urbem conſtantis in Cæſarem fidei armis expugnat, editis in victos

ejus crudelitatis exemplis, quâ illis quæ poſtea in reliqua Germania editurus foret, præluſiſſe videretur. Budavicenſes documentum fidei à Pilſnenſibus exceptum felicius peregerunt, vi illata ſtrenuè defenſa opportunis à Bucquoio ſubſidiis confirmati, qui cum ſe hoſti imparem cerneret, ſuis ſe locis continebat, prælii diſcrimen tentare non auſus. Ergo Bohemi jam latius, & in Auſtriam ipſam vim belli porrigere, reſque novas ibi molientibus fiduciam è propinquo oſtentare cœperunt, quam illi nondum matura defectione in annum inſequentem diſtulerunt, ſed Sileſii, Luſatii, & utraque Moravia confeſtim accepit palam initâ cum Bohemis ſocietate, quippe ejuſdem ab antiquo corporis, & conſilia jam olim ſociaverant, fruſtra obnitentibus Catholicis, quorum honores bonaque inter prom-

tiſſimos rebellium diſtributa jam perduellionis pretium eſſe cœperant, ſatis oſtentata fortuna quam ab univerſi belli eventu expectarent.

An. M. DC. XIX.

MAthias Cæſar proſcripto Mansfeldio moritur, cum paulo ante Ferdinandus patruelis Cardinalem Cleſelium impotentius quam miniſtro potentiâ non ſuâ nixo aut conſanguineis Principis tutum videretur, Imperii arcanis incubantem ab aulâ removiſſet, ignaro Cæſare, ſed poſt factum quod jam mutare non poſſet, approbante. Auſtriacæ Provinciæ ſacramentum Ferdinando ſucceſſori cunctantius dixere, ut à novo Principe exprimerent, quæ coalita dominatione ſperare vanum foret, ſed Bohemi ſoluti reverentiâ, omni Regnum apertè abro-

abrogant, ſubſtituto Friderico Electore Palatino Calviniſtici fœderis Duce, ut appareret ibi tumultum Bohemicorum mercedem eſſe ubi cauſa fuiſſet. Eadem contagio Ungaros invadit, accerſito in ſpem Regni Bethlemo Gaborio Tranſilvaniæ Principe, qui Presburgo primaria urbe potitus, protinus in ipſam Auſtriam ſe victor effudit, plenuſque populationum Turcico more (quorum ille fiducia Tranſilvaniam poſſidebat, & tunc auxiliis juvabatur) exercitarum, ipſis Viennæ mœnibus inſtitit, ſed trepidis nuntiis acceptæ domi cladis, quam Humanajus Cæſarium partium Dux intulerat, urbem deſerit, quam paulo ante Turrianus quoque Bohemorum ductor, cum Ferdinandus ipſe intus eſſet, ſpe proditionis cum nonnullis civium ſeu compoſitæ ſeu creditæ tentare auſus fuerat, cum

magnam

magnam Austriæ partem vel vi, vel sponte, eorumque defectione subegisset. quos eadem cum Bohemis consiliorum libido armaverat. Vix unquam Ferdinandi res propius summum discrimen fuerunt, sed major humanâ vis proditionem internam discussisse visa, & Bohemi auditâ domesticâ clade, quam à Bucquojo Mansfeldius acceperat, obsidionem omiserunt. Interea Confœderati Catholici Germananiâ tota aut aperto bello aut belli timore implicita & ipsi militem conscribunt, summa fœderis Maximiliano Bavariæ Duci permissa, eo majore animo, quod Ferdinandus Archidux omnibus Electorum suffragiis Rom. Imperator renunciatus spem eorum eluserat, qui alium Comitiorum eventum aut moras interregni longiores semper magnis rerum mutationibus obnoxias operiebantur.

An. M. DC. XX.

VAriatum interea præliis minutis in Bohemia, ſine diſcrimine ſummæ rerum, cui ſcilicet major belli expectatio ſe inſeruerat in Germania ipſa emergentis, nam cum Unio (id confœderatis Proteſtantibus nomen) propè Ulmam coactum exercitum ſub ſignis haberet, Bavarus quoque productis Catholicorum copiis caſtra caſtris contulerat, ſed neutrâ partium illic fortunam, quam fata alibi locorum tranſactura erant, experiri auſa, reque pro tempore conditionibus compoſita, Bavarus receptis ad ſe auxiliis quæ à Leopoldo Cæſaris fratre in Alſatia conſcripta erant, jam apertè Cæſaris miles movet in Bohemiam, & Auſtria ſuperiore ex itinere ad obſequium, redacta, cum obvium ſemel hoſtem ſecundo equeſtri prælio

lio profligaſſet, tandem ſub ipſis Pragæ urbis mænibus fiducia loci reſiſtere auſum memorabili pugna fundit, & Palatino in Sileſiam profugiente paucis exceptis urbibus Bohemiam totam in fidem Imperatoris reſtituit, cum paulo antè Saxo quoque cui neutrarum partium eſſe licuerat, ut ſuam Cæſari fidem cum illius fortuna obligaret, Luſatiam armis invaſiſſet. Exercitus Vnionis Palatinatum inferiorem, in quem Spinula promotis è Belgio Hiſpanicis copiis Cæſaris mandatu irruperat, fruſtra defendere conatus, majore ejus parte hoſti conceſſa, inglorius dimittitur, ſeu dux novus Joach. Erneſtus Brandenburgicus Duci veterano Spinulæ, quanquam lectæ è Bataviâ ſuppetiæ huic militarent, virtute ceſſit, ſeu affirmata ſucceſſu ſuſpicio, plura tum auro quam ferro adminiſtrata. Ita bre-

vi post fœderis ipsius nomen, senescente partium concordia ex rerum inprospere cœptarum tædio extinctum est, & Palatinus propriarum rerum versura adventitii Regni jacturæ & perturbatæ patriæ pœnæ satisfecit, solstitialis Rex, quo eum nomine temeritas fortunaque sua ad inimicorum ludibrium insignivit. Dum Bucquojus Pragensis victoriæ, cujus periculum magis cum eo quam gloria communicata, terrore Moravos ad obsequium cogit, Tamperius Hungaros palam adscito in Regium nomen Gaborio desciscentes aggressus, Presburgo obsesso, dum incautius sub muris versatur, non digno in tanto Duce temeritatis exitu glande ictus occubuit. Eodem tempore intestinum in Rhætia bellum erumpit, initio per Vallis-tellinæ incolas ab improvisa cæde eorum facto, qui contrariæ

Religionis factionisque ſtudio vindicandæ à Ciſalpinis Rhætis, in quorum ditione erant, libertati, aut in mitiorem dominum transferendæ obſtare crediti. Res ea favorabilis apud confines Italiæ Principes, ſed auxilia ab Hiſpanis lata inviſa fuere, ſuſpectis magnæ potentiæ quibuſvis molimentis, cui nihil quamvis modicum adcreſcere poſſet, quod non proxima traheret. Fuitque poſtea magnorum motuum ſeminarium non tam ſui pretio Vallis illa, quam ſitu jungendis Ciſalpinis Tranſalpiniſque viribus opportuno, & periculoſo, ſi poſſideret, qui uti poſſet.

An. M. DC. XXI.

SPinula è *Palatinatu* ovans confectâ Provinciâ redit in Belgium armorum Hiſpanicorum ducatu penes Conſalvum Cordubam

relicto qui illius laudem vanè æmulatus Franckentalio frustra tentato magni ducis nomen postea temperantius insectari didicit, cnm Spinula jam novum gloriæ gradum impleret Juliaco sub exitum Belgicarum induciarum prosperiori fama obsesso. Palatinus interea turbatæ publicæ pacis reus decreto Cæsaris proscribitur unà cum Christiano Anhaltino intimorum conciliorum arbitro; sed huic deindè deprecanti venia concessa, utpotè nec delicto, nec pœnæ emolumento, nec pertinaciâ pari, cui Palatinus usque ad extremum incubuit, & tunc ad Ollandos concessit, abituque suo Silesiis omnem reconciliandæ cum Cæsare gratiæ deliberationem exemit, quibus Saxone deprecatore confirmata Religionis libertas. Unus ibi Jegerndorfius pacem morabatur, execrans supplicii atro-
citatem

citatem à nonnullis tumultus Bohemici auctoribus Pragæ exacti, ſed hic proſcriptionem pro vectigali amplexus eſt, & prædarum impunè agendarum licentia ſibi fortaſſe aliquid & hæredibus, nam brevi extinctus eſt, partium cauſæ nihil profuit. Bohemia à reliquiis rebellium ad Mansfeldium conglobatis purgatur, qui Tillio Bavarico Duce, à quo undique conſtrictus tenebatur, per ſimulationem deditionis eluſo repente è ſuperiore Palatinatu in Inferiorem tranſgreſſus, indè Alſatiam depopulando prædatoria arma magna quocunque advenit clade & nominis ſui terrore nobilitat. Tillius veſtigia fugientis necquidquam ſecutus aliquot Palatinatus inferioris oppida cis Rhenum expugnat, nam ſuperior omni auxilio deſtitutus ultro in Bavari poteſtatem venerat, confirmata po-

ſtea à Cæſare pro navatæ operæ præmio poſſeſſione, quo merito & Saxoni Luſatia conceſſa, ſed hoc proprii, illa alieni patrimonii largitio fuit. Leopoldus Archidux Rhætos, recuperatis aliquot ab intermortuæ poſſeſſionis jure in ditionem Auſtriacam pagis, armis victor pacat. In Hungaria Bucquojus multis pugnis ſecundis & Presburgo recepto elatus, dum Neohauſaliam obſidet, fortè ab erumpentibus hoſtibus occidatur, pari cum Tamperio fato, cum ferale magnis Ducibus Ungariæ ſolum etiam hos omnibus prioribus bellis inoffenſos hic demum vertenti præbuiſſet fortunę Galliarum Rex & ipſe ab Hugonottis ad arma impulſus, ut omnium hoc tempore bellorum claſſicum eſſet Religio, Bearniam primæ orginis aſylum eis adimit, parique progreſſu munitis aliquot arcibus captis tan-

tandem ad Rupellæ mænia infecta re hæſit, longioris molimenti, non expeditionis tumultuario apparatu properatæ opus. Rex alter Hiſpaniarum Philippus III. rebus humanis excedit, hac extrema voce uſus, ſatius ſibi futurum fuiſſe ſi ignoti potius nominis Monachus, quam tantatum opum Rex decederet, Regnum quod tam facile fertur, graviſſimum expertus cum deponitur. Alber. Mathiæ Cæſaris frater pari fato abſumtus. Extrema anni Chriſtianus Brunſuicenſis conſcripto pro Palatino milite novarum turbarum metu ſollicita reddidit, Dux ætate & nobilitate ferox, congruenti hiſce temporibus ingenio, cum parata magnis auſis materies etiam ſegnes animos excitare poſſet. Hic ut pretium naſcendi exſolveret, iis factis innoteſcere cupiebat, quæ eum natum ubique loquerentur.

An. M. DC. XXII.

GAborius cum Cæſare paciſcitur, & ungariam abdicato Regio nomine in fidem ejus reſtituit. Leopoldus Archidux Hagenojam Alſatiæ urbem à Mansfeldio captam recuperare geſtiens, improviſo ejus adventu. quem Bavaricis armis deſtineri credebat, alienæ victoriæ fiduciam ſuâ clade luit Mansfeldio & alia jactandi materia præbita, quod Hiſpanicum pecunia ad tranſeundum ſollicitaſſent, ſpecioſo argumento fidei ſuæ Palatino, qui ad relegenda amiſſi patrimonii naufragia ex Ollandia advenerat, quam auro vendere nollet, verbis venditandæ, cum majoris oblato pretio faceret, quod rogaretur, trinamque proſcriptionem, qua cum Cæſar hoc anno notavit, in armorum ſuorum famam traheret, quippe quibus

quibus ipſe fideret, cum hoſtes minis precibuſve niterentur. Tillius quoque ignominiæ aliquid ei debuit accepta ad Mingelshemium clade, ſed mox confœderato ipſius Georgio Friderico Marchioni Badenſi majori cum fænore redditam exſolvit, quam raptim conſcripto non contemnendi roboris exercitu novum è latere exortum hoſtem, & jam hoſtilium ſpoliorum ſectionem in ipſis Bavariæ viſceribus vanâ ſpe deſpondentem ſibi junctis cum Corduba Hiſpanis copiis propè oppidum Wimphenam caſtris exutum profligavit, & poſt ex ipſa ditionis ſuæ provincia ſolum vertere coëgit. Chriſtianus interea Brunſuicenſis ſubacto Paderbornenſi, & Monaſterienſi Epiſcopatu exactionibus exhauſto dum militem ex partæ prædæ manubiis jam legitimis armis ornatum

per

per Fuldenſem & Darmſtadiæ ditionis agrum, omnia quà tranſibat rapinis agendo ferendoque, ad majoris ſpei momentum in Palatinatum trahit, in victorem incurrit Tillium, à quo prope Hoëſtum oppidum ad mœni ripas brevi pugna victus, reliquias tamen cæſi exercitus cum Mansfeldio conjungit, qui cum jactare Palatino fidei majus experimentum vicinis vexandis (in quibus fuit Ludovicus Haſſiæ Landgravius, Darmſtadiæ cum filio Saxonis genero, illata cauſa quod hoſtibus ſtuderet, captus, & magna pecuniæ vi libertatem paciſci coactus) quam ad ſua recuperanda dediſſet (qua ille deſperatione, cum eum auxilia quoque à ſocero Angliæ Rege fruſtrarentur ad Hollandos rediit,) Tillio ingruenti cedens Alſatiam & Metenſem Diœceſem ferro quantum fugienti li-

ti licebat, depopulatus, in finibus
Brabantiæ Cordubæ Hiſpanico
Duci, qui ſe opportunè venienti
objecerat, pœnas dat, magna ex-
ercitus parte amiſſa, ita tamen ut
cum Bruſuicenſi dextro brachio
in illa pugna mutilato, & cum
flore equitatus effugeret, operam-
que non inutilem Hollandis ad ſol-
vendam Bergæ urbis Brabantiæ
ad Zonam fluvium obſidionem,
quam victor capto Juliaco Spi-
nula arctiſſima oppugnatione ur-
gebat, navaret, qua cum ſucceſſu
defunctus inopem exercitum in
Friſia Orientali, quam indicta
cauſa invaſerat, rapinis & vicino-
rum ſpoliis reficit, primuſque
exemplum hoc prodidit Provin-
cialium copiis ſuſtentandi mili-
tem, quod poſtea in juſti prope
moris imitationem acceptum non
invitis Principibus ſi bellum ſe
ipſum alere poſſet, eo rem mili-

tarem quæ hodiè obtinet, adduxit, ut legitimum bellum à latrocinio nil nisi amorum causa distinguat, stipendiisque ex præscripto solvi desitis statim quoque disciplina belli soluta Germania primum sui, post exteri militis præda fieret, eo discrimine quod hic spolia, alter & imperium rapiat, eoque successu ut causa quantumvis justa, sed non iisdem artibus administrata in ejus potestatem recideret, qui non tam suis opibus quàm hostium vitiis in occasionem suam versis præliorum quidem plerumque dubiam, sed belli jam ferè certam victoriam consecutus esse videtur. Tillius Palatinatum ab hoste vacuum per otium subigit, Haidelberga vi, Manhemio munitissima arte deditione capta. E Bohemia ejiciuntur Protestantium Religionis Concionatores, frustra deprecan-

te Saxone, ne victoriæ præmium fieret Religio, sed Cæsar omnium turbarum causas ibi stare causatus propositum tenuit.

An. M. DC. XXIII.

CUm à Cæsare Electorum conventus, qui tamen à Saxone & Brandenburgico per legatos duntaxat obitus, Ratisbonæ peragеretur, Friderico Palatino lege Majestatis abrogatâ septemvirali dignitate Maximilianus Dux Bavariæ sufficitur. Variè ea res accepta, prout favor aut odium animos occupaverat, quanquam uterque & præmium & pœnam commeritus videbatur, tamen apud multos studio Religionis aliovérsum versa interpretatio & plaga uni inflicta partium connexu terrorem in omnes vulgaverat: nec deerant externi qui suspiciones intenderent, recta detorquerent,

rem tantum ſine conſenſu Ordinum novo, aut à nimia vetuſtate exoleto ſummæ poteſtatis exemplo peractam altius ſpectare, ſi fortunarum everſio pœnam ſequatur, has in ejus arbitrio fore, penes quem pœnæ modus ſit; nec defore reos, ubi factio imperet, accuſatio pretium habeat, & lex Majeſtatis nullis jam exceptionibus unius familiæ ſit futura auctoritas. Hæc à Saxone & Brandenburgico non obſcurè jactata, ſed alterum Luſatia tenebat, alter erat potentioris acceſſio, ita res non ultra queſtus progreſſa, Imperatoris beneficium Bavaro ratum fuit, licet & Hiſpanis id faſtigii alteri, qui exinde non tam alte emineret, adſtrui malentibus. Franckenthalium ſola in Palatinatu Tranſrhenano civitas adhuc Hiſpanis auſa reſiſtere pacto, ſe dedit, cum eodem tempore Angliæ Regis

Regis Filius in Hiſpanias trajicens ſororem Regis matrimonio juncturus, Palatinatus reſtitutio dotis acceſſio futura crederetur, ſed res jam tot Principum quos illa reſtitutio tactura eſſet ,. ad diverſa tendentium rationibus & petitionibus implicita ſucceſſu in unius arbitrium collato caruit, & Anglus conditionem in Gallias tranſtulit, ducta inde Galliarum Regis ſorore. Interea cum Saxoniæ Inferioris Principes conſcripto finium tutandorum causâ milite Chriſtianum Brunſuicenſem Ducem legiſſent, ſed mox offenſionem Cæſaris veriti exautoraſſent, ille armis haud ſecius retentis, cum â Cæſare pacem petere quam habere mallet, jam copias ſuas ad triginta pœnè millium numerum refeciſſet, Tillius tergiverſantem & Mansfeldio qui in Phriſiæ finibus & ipſe bellum inſtaurabat, ſe jun-

gere parantem propè Statlohum Weſtfaliæ ex itinere aggreſſus tumultuatio certamine cum primi tantum agminis coactores à parte Tillii rem totam tranſegiſſet, ſed memorabili clade ſternit, ut pleriſque in acie cæſis Dux cum paucis equitibus fugam tenuerit, Manſfeldius victorem Tillium provinciæ frequentibus paludibus æſtuariisque impeditæ pontibus· omnibus aditibus abruptis fruſtra tus eſt, ſed Provinciales tandē ipſi captis armis, quâ vi, quâ pactis conditionibus illū exegerunt. Cum Gaborius diverſa è parte ingens ex improviſo bellum in Ungaria concitaſſet, Turciciſq; auxiliis adjunctis deleto ad internecionem Cæſaris exercitu quem Montenerius ducebat, jam in Moravia pedem fixiſſet, novis Cæſaris copiis adventantibus ſuisque dilabentibus cum in prædarum antea impunè acta-
rum

rum vicem jam vera belli pericula ſuccederent, pacem componit tempori inſerviens, quod illi ſolenne erat, effeceratque ut licet intelligerentur artes, tamen vindicari non poſſent Turcarum metu, quos turbatis inducere rebus Germaniæ non intererat.

An. M. DC. XXIV.

TIllius cum ſubactas, quæque illis proximæ provincias, interque illas Haſſiam victoris militis ſtetivis contineret, Wilhelmus Landgravius agnato ſuo Ludovico Darmſtadenſi controverſæ hæreditatis jure condemnatus Marpurgenſem cum urbe agrum reſtituere cogitur cum paulo antè Marchio Durlacenſis agnatis ſuis Badenſibus Eduardi Filiis paterna bona, quorum ſucceſſione eos ut materno genere impares arcebat, pari judico victus reddidiſſet Tillio ar-

lio armorum oſtentatione ſententiam exequente, tantum ab armato hoſte otii erat ut poſt ſexennes belli calamitates Germania jam non ad immaturam pacem adſpiraret, ſi aut victi quieſcere, aut victores armis parta aliter quam armis retinere potuiſſent. Manſfeldius Phriſia expulſus, cum venalem malis alienis operam fruſtra aliquamdiu & apud Batavos & Gallos circumtuliſſet, non defuit tamen quærenti bellum, qui idem quærens reciperet. Magnæ Britanniæ Rex qui quietis ad id tempus conſiliis placitam ab initio novi & adventitii Regni adminiſtrationem nullis temerè bellis miſcere conſtituiſſet, fractus generi nepotumque exilio, armis eos reſtituere deliberabat, quibus adhuc fruſtra apud Cæſarem deprecando ſe opitulatum eſſe putabat,
cum

cum magis ipſe gener deprecandus eſſet, ut poſita tandem injuſtè, præterquam quod & infauſtè appetiti Regii nominis contumacia errorem ſuum, beneficiiq́ue potentiam in Cæſare agnoſceret, defineretq́ue velle quæ feciſſet, pro æquo & juſto, quæ nomina victoris ſunt, videri feciſſe. De bello ergo agitanti gratus Mansfeldii comitiſq́ue ejus Brunſuicenſis pari ſidere afflati adventus fuit, & jam in reliquis quoque Chriſtiani orbis partibus novorum ingens bellorum moles ſtruebatur, fœdere inter Galliæ, Daniæ, Angliæq́ue Reges, & Venetos, Hollandos, Ducemq́ue Sabaudiæ & Rhætos contracto. Junxerat eos præter privatas cujuſq́ue cauſas commune potentiæ Auſtriacæ odium, quam ut altius ſuſpectarent, umbra quoque ſua ad incrementum invidiæ elevabant, ad-

jiciendo quæ illa nec haberet, affingendoque, quæ nec concupisceret. Gallos armabat solemne Imperii arcanum, ut veterem æmulum non propriis solum, sed jam aliorum quoque odiis maturum cum quam plurimis hostibus colliderent. Anglum generi miserebat, Danum affinis, & in tanto rerum motu quiescere haud Regium videbatur. Venetos Vallis Tellina premebat, Alpesque invisis sibi clientelis clausæ, & erepta externa bella emendi facultas bello recuperanda videbatur. Ollandos grave Palatinæ stirpis exulantis hospitium, à qua prima eorum libertas tam liberaliter culta, reddendi vicem beneficii poscebat. Sabaudus volebat videri Genuenses Hispanorum nomine odisse, cum odisset suo gentem pecuniis opulentam, & odii mercedem inopi eidem at ferrum ha-
benti

benti è propinquo oſtentantem. Rhæti pro ſervitute ſua interpretabantur reſtitutam Valletelliniis libertatem, itaque primus apud eos belli impetus erupit, junctiſque Coëverio duce Gallicis auxiliis opertas jam nivibus Alpes ruinæ inſtar in defectores quondam ſuos provolverunt, nec apud infenſos valuit Pontificii ſequeſtri quo vallis jam à tribus annis tenebatur, reverentia, & quod militem depoſiti præſidem non occiderint ultro imputavere. Jamque valle totâ potiti ſummam deſtinati ſibi belli non ingloriè perfecerant, niſi ad unum Lary lacus angulum, Rivæ nomen eſt, irrito conatu hæſiſſent, cauponamque ignobilem (ea loco nomen dabat, ſed eum in legitimi formam præſidii Hiſpani emunierant, loca quoque propinqua opere complexi) magnis cladibus nequicquam oppugnan-

nando inexpugnabilium arcium
famæ æquaſſent.

An. M. DC. XXV.

INſignis inſignium morte viro-
rum annus fuit, Jacobi M. Bri-
tanniæ Regis Carolo filio ſucceſ-
ſore. Mauritii Naſſovici qui alter
Belgicæ libertatis Camillus, cujus
pater primus vindex fuerat, poten-
tiæ hæredem reliquit fratrem Fri-
dericum, gloriæ vivo fratre mo-
deratæ, extincto haud imparem,
hos ſecutus Joachimus Branden-
burgicus, Dux olim Unionis Pro-
teſtantium, dignus eo imperio, ni-
ſi imperaſſet, & Carolus Auſtria-
cus Imp. frater in medio hono-
rum, ad quos in Hiſpaniam evo-
catus fuerat, curſu abreptus Leo-
poldo alteri fratri cauſam dedit,
quo ſucceſſio Auſtriaca pluribus
munimentis inſiſteret, abdicato
cœlibatu nuptias cum Claudia Me-
diceâ

diceâ, M. Ducis Hetruriæ amitâ contrahendi. Ferdinandus Cæs. major natu Filius Hungarici Reni Successor declaratur, & ex Austriâ Lutheranæ Religionis præcones proscribuntur, victoriarum fiduciâ id Cæsare Protestantibus facere viso, cum faceret illorum ipsorum exemplo qui Religionem & ditionem juxta æstimant, sed in se jus, in aliis licentiam vocant. In Italiâ Sabaudus auctus Gallicis copiis Duce Aldigherio viro sibi & in contrariis & in eisdē castris semper cum admiratione virtutis cognito, cum Genuenses belli in expertos eoque ferociores insignibus cladibus affectos parte meliori territorii exuisset, & urbē subitâ trepidatione pæne apertam intercepisset, in tempore confluentibus eò Hispanicis auxiliis & hinc à tergo prementibus, cum usum quoque victoriæ aut com-

meatuum inopia, aut discors ei opitulator corrupisset, dedit hostibus facultatem amissa eadem facilitate recuperandi, cum gens illa tum demum postquam victa est sese, opesque suas rectè intelligeret, & adversæ fortunæ admonitu sedem Reip. ita permuniret, ut supra vetera orbis oracula maria & montes inædificando, & illic urbis spatia prolatando non exiguam Apennini partem mœnium pomæriique sui partem faceret, & Naturam hinc apertis fluctibus, illinc rupibus periculosè imminentibus antea minitantem jam libertati suæ quasi injectis compedibus ultro servire cogeret Hispani florentissimis è Germaniâ supplementis ad veteres Insubriæ copias, additis cum Ducis Feriæ ductu magnis in Sabaudum apparatibus movissent, Veruâ non digni nominis urbe frustra per totam æsta-

tem obſeſsâ demonſtrarunt tanti eſſe exercitum quanti ducem, & multum intereſſe arma ne inferas, an illata defendas, nam Sabaudo quod tam formidandæ belli moli exiguis ipſe copiis par fuit ad affectam Genuenſi bello veterem gloriam recuperandam, uti & Papenhemio ad novæ incrementum ſuffecit Rivæ obſcurus, ut memoravi, locus contra multiplices hoſtes, Rhætos, Gallos, Venetos non magno militum numero egregiè defenſus. Anglis Hiſpaniam claſſe invadentibus idem qui cæteris aliena oppugnantibus hoc anno proventus fuit, nam exſcenſione Gadibus factâ multis amiſſis ad naves redacti cœptum infeliciter bellum in Piraticam, quod cum hominibus non cum hoſtibus bellum eſt, verterunt. Indidē Mansfeldius ſocio Brunſuicenſi trajectis in Belgium Anglicis delectibus

Coloniensem Diœcesem & pro-
ximas regiones depopulando no-
vis Tillium tumultibus excitat, qui
in diversam suspecti à Dano belli
partem intentus, Anholdium e
opponit. Inter quos, cum se variis
belli astibus invicem eluderent
nullo momento extracta æstas Pa-
latino spem sua Anglicis auxilii
recuperandi irritam fecit, cum
Hollandos quoq;velut majus in ei
momentum foret Spinola distine-
ret Bredâ validâ urbe ab integr
pæne anni spatio apparatissimâ
obsidione potitus, magna nomi-
nis gloriâ, quæ tamen argueret il
lum eis belli artibus præstitisse
quibus ad integræ victoriæ emo
lumentum unius hominis ætas no
sufficiat. Gallus ut externis belli
otiose frueretur, Religionem bel
li causis exemit, & Hugonotti
rebellibus pacem dedit. Rex Da
niæ Saxonici Circuli inferiori
Du

Dux per factionem creatus, diffidente Georgio Lunenburgico, & Cæsarias partas in justi militis formam amplexo [verebatur agnati sui Vdalrici Brunsuicensis, cujus ipse inter proximos hæredes esset, orbitati Regem imminere] tantum Cæsari sollicitudinis injecerat, ut veteres exercitus tot hostibus neutiquam pares indicaret, & Walsteinium novis delectibus præficeret, hominem paulo post inusitatum fortunæ exemplum iturum, quæ tamen ad extremum ejus temeritati, quæ ei pro sapientia fuit, non suffecit. Hic coacto ad signa valido Legionum numero Halberstadiensem & Magdenburgensem Diœceses, ut Albim fluvium in potestate haberet, præsidiis firmat, alterâ ex parte Tillio Visurgim Hüxterio oppido & propinquis locis occupatis insidente Rex in Brunsuicensi agro sub-

ſtiterat, itaque in tantâ propinquitate brevis committendi belli mora fuit minutis primum præliis expertà re, inde a Tillio Hamela ac Mynda validæ ad Viſurgim occupatæ urbes: Sed ad Nienburgum non idem eventus reſpondit: nam cum clade inde repulſus occiſo tamen Obentrautio & Friderico Saxone Altenburgenſi ſtrenuis hoſtium ducibus extra ſummæ rerum detrimentum fuit. Matura jam hyems utramque partem à gerendo ad apparandum bellum revocavit.

An. M. DC. XXVI.

MAnsfeldius in Bremenſium finibus refectis per hyemem viribus munitiſſimum Albis Deſſavienſem pontem ut Cæſarianos fluminis uſu privaret, adortus magnam exercitus partem Walſteinio â tergo invadente amittit.

Non

Non tamen vel toties victo miles defuit quem raptim in Silesiam, Moraviam, & ad ipsos Ungariæ fines more suo populabundus ducit, Ernesto Vinmariensi comite, quem propriæ copiæ sequebantur spe novi belli, vel per tumescentes adhuc ibi Rebellium reliquias, vel per Gaborium, vel Turcas ipsos concitandi. Sed Walstenius rebellionem nondum adultam in tempore adveniens compescuit, Gaborius ita laudabat bellum, ut pacis tamen eum non pœniteret. Turcis magnâ à Persis hoc anno clade affectis ad externa molienda nil domi otii supererat, itaque ad artes suas redactus Mansfeldius quum bellatoris nomen implere non posset, populator esse perseverans fœdis cladibus Silesiam Moraviamque devastat, sed à Walstenio tota exactus Germaniâ ad Turcas pro-

fugus, ibique peste extinctus ne
Christianorum quidem manibus
nedum lacrimis compositus est,
cum illis exemplis, quorum con-
tagio victores pariter ac victos
postea invasit, nunc etiam lacri-
mabilem patriæ statum fecerit
Christiano Brunsuicensi hic idem
annus extremus fuit, quem pulsis
Northemii obsidione Tillii copiis
haud inglorie auspicatus fuerat
sed à fratre Vdalrico ad capessen-
dam patriam hæreditatem avoca-
tus, mox decedens incertum reli-
quit an si patrimonii jam sui com-
pos diutius vixisset, injuriæ poten-
tiam vel in ipso Avunculo Daniæ
Rege, qui potiorem Brunsuicensis
Ducatus partem, ipsamque pena-
tium sedem Wolfenbutteliam præ-
sidiis obtinebat, laturus fuisset
Tillius interea veterano exercitu
suo fidens Danum frustra ad rem
uno prælio decernendam provo-
can

cans operam dabat ſi quo pacto ad urbium expugnationem circumferendo bellum Regi cunctationis ſuæ tædium injiceret. Ergo Oſnabruggenſem cum Epiſcopatu civitatem paulè antè à Rege ſubactam per Anholdium armis recipit, Mundam in confinio Haſſiæ munitam urbem ductu Ludovici Furſtenbergii internecione cœſo Regio præſidio expugnat, quo terrore Gottingæ urbis omnium rerum proviſu inſtructæ maturata deditio, & Calenberga arx idem pacta, cum eximias Danici equitatus turmas obceſſis opitulaturas idem Furſtenbergius antea profligaſſet, inde Northemium iterum à Tillio circumvallatum; hæc tandem Regem obſidio cautis illis quibus ad eam diem uſus fuerat, conſiliis evolvit, itaque totis viribus ſubſidio profectus urbem quidem

obſidione exemit, ſed cum ſe in ditionis Moguntinæ agrum Eisfelденſem longius effudiſſet, præbuit Tillio id quod quærebat, ut receptu intercluſo neceſſario illi prælio experiundum foret: triduo toto perpetuis in agmine aſſultibus laceſſitus hoſtis ad Luteram tandem vicum Tillio in manibus fuit, ibi memorabili pugna victus Rex caſtris impedimentiſque omnibus & peditatu pœne univerſo amiſſo, cum delectis equitum effugit. Tum major Saxoniæ Inferioris pars Bremâ tenus in victoris fidem venit, Haſſiæ Landgravius adactus, quod adhuc conſtanter recuſaverat, ut eoſdem quos Cæſar haberet, habiturum ſe hoſtes profiteretur. Cum hîc locorum inter milites & non indigna belli nomina Mars arma exerceret, in Auſtriâ ſuperiori Ruſtici repentino quodam furore perci-

perciti auſi ſunt & ipſi præſentibus rerum motibus ſeſe inſerere, & libertatem credendi, mox & parendi armis quærere. Nam ſe à Bavaro, cui exolvendis belli ſumtibus ad tempus dedita Regio erat, tam adſtricté regi ut proprios, tributis exhauriri ut alienos querebantur. Res autem pro hominum ingenio non belli inſtar ſed barbaria fuit devaſtandis incendendiſque villis, arcibus & Monaſteriis expilandis deſæviens, nec ſemel tamen fugati ab illis cæſique Cæſarii Bavaricóq; delectus, donec pudorem militiæ Papenhemius vindicavit juſtis eos armis aggreſſus, amuletis quibuſdam (quæ ipſa nunc dehoneſtamenta militiæ eſſe cœperunt) tanquam vulneribus non pervii, confiſos, ſed triplici in eos & nullâ non funeſtiſſimâ clade opus fuit ut domitos cæptorum tæderet,

non

nondum ut pœniteret; multi etiam ex nobilitate factioni huic faviſſe crediti, nec ultra quæſitum, ne pœna conſpectior illuſtraret culpam facilè in exemplum ituram. Hoc eodem anno pace Monzonenſi inter Gallos Hiſpanoſque compoſitæ Italiæ turbæ, & libertas Valletelliniis imaginario Rhætis Magiſtratuum confirmandorum jure relicto, perpetuata. Suſpectum Gallo domi bellum à Rohanenſi Hugonotarum duce & aperta cum Anglo affine ſimultas erat, quod uxorem ſororem ſuam arctiori Religionis uſu haberet, quam ab initio conveniſſet, itaque ad res ſibi propiores intentus, quippe & in caput ſuum conflatas domeſticas inſidias ab ipſo veſtiariæ rei præfecto eodem tempore detexerat, cætera pacata, ſolos Germanicos gratuitis furoribus ſuis immerſos reliquit.

An

An. M. DC. XXVII.

ERnestus Vinmariensis in Silesia fatis concedit magni vir animi, & res novas jure quodam suo usurpare visus, cum ereptum familiæ septemvirale fastigium ægrum animi angeret, nec cum spe votoque avita recuperandi transigitur, nisi aut repetere amissa aut resarcire liceat; partem ejus exercitus quam Carpenzanius ducebat, Walsteinius deditam sibi dimittit, in reliquos Baudisio duce toto passim Brandenburgico agro effusos Peckmannum immittit, à quo prope Krenzinium aciem struere ausi internecione delentur, Baudisio tamen superstite, cum alterius capite victoria stetisset. Danus interea Anglicis Morganio ductore & multis è Gallia voluntariis auctus delectibus cum Nienburgum ad longioris obsidionis vim illato iterum

commeatu firmasset, inter Albim & Visurgim fluvios, quem utrumque extructis quâ res monebat munitionibus hosti se clausisse rebatur, ita consedit, ut ad vim belli prohibendam locum maximè idoneum delegisse videretur, Luneburgicum subinde Ducatum emissis cohortibus fœdè devastans. Accensus illis injuriis Dux Georgius maturavit reddere quam argius maturavit reddere quam arcere non posset cladem, & Albi ex improviso trajecto Havelbergam urbem à Regiis desertam occupat cum illis templum urbi appositum quod arcis instar situ manuqu munitum eminebat, conservar satis esset, sed mox Tillius ipsi cui superasse flumen pro victori fuit, acrior incumbens primum e ipso loco, deinceps reliquis qu Rex Albi inædificarat munitioni bus potitus fluvium totum Ham burgo tenus suæ fecit potestati cu

cum alterâ ex parte ad Viſurgim eundem Anholdio ſucceſſum fortunâ ſuâ præberet, & torrentis in morem omnia obrueret. At Rex nuſquam prope congredi auſus alterum inſuper hoſtem duplicatâ belli mole & partæ jam victoriæ infeſtius ingruentem Walſteinium habuit ingentium exercituum agmina ex Auſtriacis, quas victor pacarat, Provinciis unà trahentem, cui in ipſo adventu obvius Marchio Durlacenſis Equitum Regis præfectus ſtratis à Schlikio occidione copiis quas ducebat Olſatiam ſine reliquo certamine patefecit, inde in Jutlandiam tranſgreſſo novi militum delectus à Carolo Lauenburgico conſcripti victoriæ appendix & exercitus ſupplementum fuerunt. Tillius participatâ cum Walſteinio gloriâ tanto ſuam auctiorem reddidit, quanto amplius eſt bella vin-

cere quam triumphare, & debellatis hoſtibus non demum & invidiæ ſuccumbere, & Danus ambobus ducibus ſuffecit, cum alter quâ Viſurgis, alter quâ Albis fluit immenſis exercitibus inundarent illum extremum Germaniæ angulum, qui exiguo freto à reliquâ Daniâ dirimitur, quo fine tamen & victorum impetus, & fuga Regis ſtetit, ciſmarinis omnibus Provinciis hoſti permiſſis, Stadio, Crempenâ & Gluchſtadio tribus validis urbibus exceptis. Injecta & in medio armorum ardore pacis mentio, ſed à Rege, qui nondum ſe victi menſurâ æſtimaret ne auditæ quidem in eam imaginem nuncuparæ leges, magno animo, cum hoſti victoriam non poſſet, deſperationem negando. Reliquæ erant in victâ Germania urbes Nienburgum, Northemium & Wolfenbuttelia quæ poſſeſſio-

nem

nem victoriæ interpellarent, ſed non diutius quam hanc Papenhemius obſtructo qui eam interfluit fluvii alveo aquarum periculo coegit nec quidquam conſervatæ contra ferrum ignesq́; libertatis jacturam facere. Furſtenbergius Northemio expugnando delectus dum à præſidio deditioni parato nullas niſi ſui arbitrii conditiones admittit, bis vi ab oppugnandis mœnibus repulſus, cum illi intus nullam jam niſi in deſperatione ſpem haberent, coactus eſt ea concedere, quæ prius negando, pariter & ſibi negavit maturæ & incorruptæ victoriæ, & quale Anholdio obvenit Nienburgo pactis recepto plenum & egregium ſine periculo decus. In Auſtria & Bohemia inaugurato in Regni ſucceſſionem Ferdinando Cæſaris filio (cum nemo jam quæreret ſanguini id juris deberetur an Ele-

ctioni)repetitis Edictis Protestantium Religio proscribitur dato annuo spatio ad canvasandum deliberandumve qui sanctionibus teneri nollet. Mulhusiæ Electores consilia conferunt quâ ratione res Imperii ordinandæ, Pax componenda, ac si obtineri nequeat, sumtus bello suppeditari possent: nullius earum rerũ perficiendæ tempus erat, itaque quod consilio explicari non posset, sorti permissum: eodem advenerat legatus Gallicus qui ad pacem hortaretur: honesta oratio, si aut tempus, aut aucto alius, aut alii quibus suaderetur ad fuissent; tunc res accepta intelle ctaque magis ut erat, quam ut di ceretur. Colmariæ quoque per missu Cæsaris per Lotharingi & Wirtenbergici Ducum legatos d Palatini restitutione, sed irrit effectu actum, cum hinc appare ret pacem peti potius quàm ac

cipi, iſthinc excuſatum eſſet eandem offerre magis quam dare. In Belgio abſente Spinula Grollam munitam urbem Hollandi expugnant, quam ſervari potuiſſe fama fuit, niſi exorto, cum ſubſidio iretur, inter Italos Hiſpanoſque utri nationi priores vincendi partes competerent, diſſidio id ipſum de quo intempeſtiva erat inter amicos diſceptatio hoſtibus ſine controverſia conceſſum fuiſſet. Duxerant eodem tempore, foſſam novam è Mosâ in Rhenum Hiſpani, ut interpellandæ navigationi aquã quoque ſi poſſent hoſti eriperent, acri ut omnia ejuſmodi, initio, fine languido, ad poſtremum & irrito, cum nec ſpes emolumenti par ſumtibus & juſtis exercitibus opus, quod hoſtes nunquam turbare intermitterent, protegendum eſſet. Inter Gallos Angloſque recens ſimultas vetera Nationum

odia & factioſorum in Gallia ho-
minum ſtudia confeſtim ad arma
impulit: Angli cum Rupellenſes
aut ipſorum, aut illi Rupellenſium
partium eſſent, claſſe miſsâ Rhe-
denſem Inſulam invadunt; non
cunctatus eſt Rex ipſe interna
externoque hoſte imminente in
expeditionem ire, ergo Inſula in
ore Regis magnâ Anglis clade
expulſis Torraſii virtute recupe-
rata, & exemplum reliquis ſi imi-
tari velint, Principibus præbitum
quanto ad Imperii cuſtodiam tu-
tius ſit, ſi qui rebus regendis præ-
ſunt, iiſdem & gerendis adſin
potius, quam ut aliorum ductu
commiſſis armis ipſi otioſis don
votis ſuam alienamque fortunam
inter ſpem metumque anxiè ve
ſent, & proſpera ut aliena, adver
ut ſua expectent.

An. M.DC.XXVIII.

TIllius Stadium prope Albis oſtia munitiſſimum oppidum expugnat, quod Morganius defendebat vetus miles, & animi robore in omne experimentum fortunæ ſuffecturus; ſed fames abſtulit virtutis uſum, & Tillium poſt longam obſidionem multis partæ laboribus victoriæ compotem fecit, ſecuta idem exemplum Crempena, ſola Gluchſtadium (Fanum Fortunæ latinè appelles) ab hoc ipſo Rege condita urbs ſpem ominis in quod ædificata fuerat, conditori ſuo affirmavit, diutiſſimâ obſidione feliciter fruſtratis defuncta hoſtibus. Interea Wallenſtenius rerum ſucceſſu felicitateque ſua ebrius omnes Fortunæ frænos effudit, ut cum omnia haberet, nihil eſſet quin concupiſceret. Iam Dictatorem ſe Im-

perii etsi nomine non ferret re ostendebat nullo Cæsaris mandato, sed certus non prohibiturum permissione pro imperio usus est: tum ille universa in se trahere, omnes exercitus suæ potestatis facere, relictis Tillio aut sterilis belli reliquiis, aut uno ad hybernandum Phrysiæ angulo, in quo (licet vicinis Hollandis non incustoditus) gloriæ suæ insenescebat, omnia novæ hominis felicitati inclinata cernens, cui soli concessum tantarum victoriarum emolumentis incubare. Legionum tantum sub signis erat quæ armatæ toti Germaniæ pares esse possent; non satis id visum novæ conscribuntur, & tum primum multiplicari cæptus ille Tribunorum, Centurionum, & ordinibus ducendis præpositorum numerus [quo postea nunquam laborari desitum] ut ex solis Ducibus justæ legiones effici possent & ne deesset unde alerentur, hasta

addicta & publicata in stipendii solutionem universa Germania, victores victique, socii atque hostes, eâ lege ut miles suo arbitrio sumeret, post raperet, denique extorqueret. Satis gratuitæ licentiæ in militibus per se ipsis est, tunc præmiorum ad libidinem usurpantis permissa rapina, nihil quod lucri speciem haberet, illicitū fecit, Ducesque ipsi ac præpositi, qui coërcere debuerant, exemplo præibant eo habitu cultuque vitæ, qui justi hominis Principes magnitudine luxus ad inopiam redigeret, & tamen cum tam effusè prodigerent, habere insuper & possidere, nec solum divites esse, sed manere volebant. Cum ergo tributorum, exactionumque & lucri opima ipsi priores defæcarent, militi id solum relinquebant quod vi exprimendum esset: hinc Provinciarum vita ipsa stipendio assignari cæpta,

cæpta, ut novorum cruciatuum ingeniis in quæſtum verſis ſævitia militis auro redimenda eſſet: Hinc quotidie novi ſinus & nova prædandi vocabula, inſigne militiæ ſpecimen, cum Commiſſarii qui fata, fortunas, vitaſque omnium in manu habebant, & jure ſuo tam militem quam Provinciales depeculabantur adverſus utroſq; odio publico tuti, licentiæ autoritatem darent, Cæſaris ſervitium, patriæ utilitatem, & commune bonum vocando quod commune & permiſſum latrocinium erat. Hi Walſteinii artibus initiatus hi annus [utinam exempla non ultr faſtos iviſſent] ut conſtaret illum aut Cæſari, aut ſibi Imperium ejuſmodi quæſiviſſe, quo pluribu urbibus quam hominibus impe raretur. Hæc unquam in Germa nia videri quis non pro miracul habuiſſet? nunc trium ferè luſtro

rum

um ſpatio tolerari talia extra mi-
aculum, propiuſque maraculo eſt,
æc unquam deſitura ſperare.
Non deſinebat inter hæc Rex
Daniæ terra marique reparare
bellum, maritimis viribus fiden-
ius, quia nulla hoſti ejuſmodi co-
ia. Rugiam Inſulam magnis
opiis Cæſariani obtinebant, his
e evagari poſſent, claſſe undique
ircumdatâ in Pomeraniam tranſ-
niſit, illapſuſque Oderæ fluvii
ſtio Wolgaſtum expugnat. Viſus
n continenti hoſtis ſtatim excivit
Valſteinium, qui magna inde cla-
le expulſum Regem ad naves re-
ligit, id ei ultimum ejus belli ope-
um fuit, domumq; regreſſus ſatis
abuit Stralſundienſes ſubmiſſis
uxiliis ſuſtentare, ne hoſtium
præſidium, quod ut reliquis Bal-
hici littoris urbibus ſumma vi im-
ponere Walſteinius contendebat,
ecipere cogerentur, pertæſus bel-
 lum

lum quod pecuniæ ad ordinata ſtipendia exſolvenda defectu non ſuis artibus gerere poſſet, expertus labente inde diſciplinâ militari ſimultates inſuper inter ſuos duces ex tam variis nationibus quarum una alteram æmulatione laudis impediat, mixtos exitiſſe, & cum penes ſe nec pœnæ expoſcendæ, nec mercedis dependendæ facultas eſſet, rerum regimen jam non ſuo, ſed cujuſvis ingenio permitti debuiſſe: His ergo vitiis in propinquam perniciem ituris hoſtes potius relinquere, ipſe eis honeſta ſi poſſet pace abſolvi maturabat, ſumto ad eam componendã interprete Schaumburgio vigiliarum ſummo apud Cęſarianos Pręfecto, quem Gluchſtadienſes præſidiarii improviſa eruptione oppreſſum interceperant, certus uti ſe bello, ita adverſarios victoriâ perituros. At con-

ceſſam

cessam Walsteinius lubricam felicitatem, quo maturius procideret, onerare insuper affectando maris imperio, & ut navium copia esset, appellare de fœdere Hanseaticas civitates spe objectâ solas illas commutandarum ex Hispaniâ mercium & brevi omnis maritimæ negotiationis arbitras fore, sed illæ salubri temperamento perpetuam majorum consuetudinem excusarunt, ut omnium æquè hominum amici, nullius unius cum exceptione reliquorum socii essent. Eâ spe dejectus ipsemet naves novas ædificare parabat, opus longum, & tædio temporis omissum non assueto exspectare quæ concupisceret; effectus tamen octo navium numerus, satisq; id visum ad occupandum novi imperii titulum, ut maris Balthici Architalassus audiret. Freto Danico, quo brevis ex Rugiâ Insulâ

trajectus, omnes qui eo utũtur populi Angli, Sueci, Batavi illum iminere credebant, actum ergo ut illud tot gentium claustrum occupanti pro compede futurum communi ope defenderetur cauto magis quam necessario consilio, nam una urbs Stralsũdia repetitis ab ec acerrimis oppugnationibus magnã cum jacturâ exercitus necquidquã tentata, cum mari libero à Suetia Rege cujus clientelæ se postea dedidit, subsidia reciperet, avertit retinuitque suspectæ felicitatis cursum, odii tamen causis in immensum procedentibus, maxime quod jam ex Fridlandiæ Duce Megapolitanus Dux evaserat, præcipua super cætera omnia invidiâ, cũ priores Duces quasi hostilium consiliorum participes Majestatis accusati vix inter reos, & jam inte damnatos fuissent. Extare jam ill in Palatino prætentata exempla

hur

hunc Saxoniæ in Inferiori custodẽ addi à quo victa & servire disceret; quod nunc actũ ut non inter prima, ita nec inter ultima fore fremebant vulgo omnes quos periculis suis effingendis anxios reddiderat odium, metus, & ubi vires suas æstimabant, securitas. Iidem tamen Christianum Brandenburgicum Magdenburgensem Administratorem eadem lege condemnatum diverso affectu & ultro gestientes tulêre, cum Cæsar ac Saxo successionem Episcopatus pro filio uterq; suo contentissimis studiis ad se traheret, ut tandem Saxo super stativorum militarium, a quibus ne ipse quidẽ immunis, insolens onus Religionis proprieq; jam immixtę utilitatis respectu eosdem metus, eademq́ue secum discrimina capesseret. Multam sermonibus materiam prębuerunt frequentia quæ in urbibus Imperii edicta pepen-
 derunt,

runt, quibus Religionis uſus ad præſcripta legis eâ de re conditæ ſeverius exigi cœptus, quam æquũ videretur eis qui omnia quocunq; modo tolerata pro immutabili jure obſervari volebant: Major vero & ſuo cuique periculo æſtimando propior inde data, quod paſſim lege Majeſtatis eorum bona publicabantur, qui ſuperiorum rebellibus conſociaſſe conſilia inſimulabantur. Per multa non obſcuri nominis capita pervagata hæc quæſtio rem invidioſam ad omnes fecerat, quod bona vacua non illis qui jure proximi, ſed hominibus ab aulâ Cæſaris immiſſis traderentur, acerrimo horum criminum quæſitore Rudolpho ab Oſſa Commiſſario, quem nuper Comitum Hanavenſium rerum familiarium curatorem ipſi nunc domini dominiſque ſimiles metuere cogebantur. Gemebat ad

hæc Germania universa sub intolerabili exactionum militarium onere & bello profligato perpetuata belli mala concivere querelas tàm Catholicor. quam Protestantium, ablegati quidem ab aulâ Cæsaris specie quæsitorum qui in militum scelera animadverterent, exauctoratæ aliquot legiones, sed parum inde levamenti & seu voluntas, seu facultas incertum, remedium certe ipsum citra effectum fuit, & quamvis regeretur ipsarum Austriacarum Provinciarum exemplum, quæ immensa hoc anno Cæsari tributa dependerunt, tanto magis patebat terrebatque magnæ necessitatis hiatus, cum quantum daretur undiq;, quorsum insumeretur, nusquam appareret. Hoc rerum animorumque in Germania habitu funestum in Italiâ exarsit bellum Vincentio Mantuæ & Mon-

tisferrati Duce ſine liberis mortuo, cum proximus ex agnatis hæres Carolus Nivernienſis in Galliâ natus inviſus Hiſpanis accola futurus additâ inconſulto Cæſare tanquam ſupremo domino hæreditate cauſam dediſſet eandem armis controvertendi. Nihil hoc bello ad ferendos rumores fœcundius, nec perinde dijudicari poteſt quid rectum factu fuerit, quã peſſimum fuiſſe quod factum eſt. Germaniæ intererat aut ſemper aut nunquam id bellum omiſſum fuiſſe. Hiſpani mandato Cæſaris (ſeu idem quod Wallenſteinius permiſſionem pro imperio uſurparunt) Monferratum ſequeſtro poſſeſſuri Caſale primarium oppidum ſpe proditionis armis invadunt, eâque detecta in juſtæ modum obſidionis oppugnant, magnâ adverſæ invidiæ famâ cum metus ex novo accola ideo fictus crederetur, ut eo magis hoc

hoc ipſum concupiſcerent: ſed illis ibi res erant, ut aut Sabaudus cum Gallis ſimul, aut Nivernienſis, aut uterq; hoſtis habendus eſſet. fatum haud dubiè Italiæ ut novis motibus perturbaretur, ſed Hiſpanis imputatum, quod Gallorum timore, Gallis irritatis, cum utrumque non poſſent, Sabaudum amicum, Nivernienſem hoſtem feciſſent. Hic idem annus longâ & pœne integri ſpacium anni extractâ Rupellæ Urbis obſidione Regem Galliar. abſolvit, tot ibi exhauſtis laboribus operibuſque emolitis, quę binę Anglorum claſſes ſubſidio adventantes fruſtra perrumpere conatæ, ut nunc quoque re tam recenti Annalium fides laboret: ſed tranſegit denique victor Rex cum belli inteſtini longis expeditionibus, impoſuitque tot annis, quibus urbs illa Reges ſuos aut terruit aut timuit, ſolicitæ curæ

magnum hunc diem, ut deinceps Imperii sui suo arbitrio potens excisâ hac vomicâ neminem subditorum nec metuere nec amare cogatur. Paulo ante deditionem Buchimgamius Angliæ Sejanus à gregario milite confossus reddidit eum quem Regiæ amicitiæ odio publicarat inultus sanguinem, Rege nihil ultra percussoris supplicium inquirere auso. Eodem tempore Hollãdi classem Hispanicam, quæ vectigale ex Indiis aurum advehebat, interceperunt, diu prædæ huic insidiati, sed hoc solo anno eis eventus respondit, major in privatos Indicæ Societatis affines, quam in rem publicam emolumento, quæ validius bonis consiliis quam auro viget, eâdem Hispanis damni æstimatione f præsentia & domi nascitura malint agnoscere & exercere quam longinquis & incertis niti, quæ ma

ri hoſtibus, fortunæ, tempori, aliiſque caſibus expoſita benè conſulta ſæpè evertunt, plerumque deſtituunt, ſemper morantur.

An. M.DC.XXIX.

LUbecæ inter Cæſarem Daniæque Regem de pace per Legatos longis & acerrimis contentionibus diſceptatur, cũ hi plus quam victores, illi minus quam pro victis ſe agnoſcerent. Rex ad repetenda arma ſpectabat, & jam inſtructâ claſſe Olſatiæ oram invaſerat, bello igitur expreſſa pax in eas conditiones convenit, quas utraque pars novæ fortunæ experimento merito anteponeret. Suetiæ Rex perpetuis contra Polonos victoriis tum maxime florens eodem ſuos quoque legatos miſerat, qui paci componendæ intereſſent: intellexêre Cæſariani quorſum ſeſe ille oſtentaret,

taret, itaque eos non admisere hoc ipsum, ut postea apparuit, volentes, ut Rex jam diu Germaniæ discordiis insidiatus hanc acceptæ injuriæ speciem quam armis retorqueret, haberet, cum Stralsundienses iterum à Walenstenio oppugnati injusti formulam imperii sacramentum jam ejus accepissent, & totâ vulgarentur Germaniâ epistolæ, quibus oppressæ Religionis libertatisque periclitantis patrocinium profitebatur, consueto Regibus lenocinio, ut pro primo servitutis instrumento libertatem habeant. Sed re immatur[a] inter ipsa bella bellum ei exspectandum erat nondum defunct[o] rebus contra Polonos gerendi[s] quibus jussu Cæsaris cum valid[is] hoc anno copiis subsidio profectu[s] Arnhemius parum tamen eis a[d] summam rei momenti attulit, e[x] odio inter se & æmulatione Na-

tionum

tionum cum Germani ne ingratis vincerent, Poloni ne invisis beneficium deberent, vanam fecissent & latam & acceptam opem. Sub hæc Imperator rem diu agitatam, & in cujus exspectationem universæ Germaniæ animi spe metuve erecti erant, de Bonis Ecclesiasticis definire ausus publicâ sanctione, quidquid eorum contra Pacem Religionis occupatum esse appareret, restituendum edicit. Magnis ea motibus excepta promulgatio Catholicis, ut ad diu sperata tot victoriarum præmia immodicâ lætitiâ gestientibus; Protestantibus contrà, quorum vix ullus ab eorum bonorum contactu immunis, in universum non aliter quàm se pro victis æstimantibus, si promiscuè ab iis qui armis usi fuissent quique abstinuissent, jure victoriæ etiam inquietos, multos & amicos vulgato ea reddenda

 essent,

essent, quæ à majoribus accepta sine ullâ legum sollicitudine ac conscientiâ pro suis ita possedissent facilius ut ea à se auferri quam repeti paterentur. Ergo commotis eodem tempore simul omnium patrimoniis cum rei familiari trepidatio Religionis periculo insuper augeretur, abolirumque Augustæ confessionis Augustanæ exercitium in reliquos omnes qui idem nomen profitebantur, anxii ominis exemplum faceret, aparebat novor. ingentem discriminũ molem ad res jam antea turbatas accessuram, eoque magis quod arma Cæsaria submissis hinc Polono, hinc Hispano in Italiã & Belgium subsidiis extra Germaniam peregrinantia nudato invicem metu audaciam aperuissent palam conquerendi, & summum jus pro summâ jam interpretandi injuriâ Boscoducum

Bra-

Brabantiæ urbem Hollandi finibus ſuis ita innexam, ut è propinquo exprobaret ſervitutum, ſæpe ab eis fruſtra tentata, principio æſtatis tam arctè circumvallaverant, ut adverſus adventantes quoque hoſtes caſtris permunitis, Hiſpanis nullam niſi in diverſione ſpem reliqnerint, cum auri inopiâ, quod amiſſæ nuper Indicæ claſſis vulnus erat, nihil tempore ſuo aut aggredi aut prohibere potuiſſent. Impetratis itaque à Cæſare robuſtiſſimis legionibus quas Montecucculus ducebat, Iſalâ fluvio improviſo trajecto in viſcera ſe effundunt Hollandiæ, Amorsfortio primo impetu capto jam terrorem ipſi inferentes Amſterdamio. In arcto haud dubiè Hollandis res erant, ſed ipſa hoſtium negligentia eos explicavit, quæ tanta fuit in præſidiariis Veſaliæ Hiſpanicæ urbis, in quam omnes ſuas

opes totiusque belli subsidia proficiscentes ad Isalam exercitus deposuerant, ut illa omnia incustodita hosti prodiderint, qui compertâ socordiâ contracto ex proximis præsidiis una nocte idoneo numero, urbe sine ullo suorum vulnere potitus Hispanis repente ex tantâ gerendarum rerum spe necessitatem injecit magis quà evaderent, quàm quo progrederentur consultandi, Boscoducenses verò desperatis suppetiis ad deditionem coëgit, magna Friderici Nassovici gloriâ, cui hic unus annus simul patriis fraternisque decoribus exæquandis suffecit Cæsari præterquam quod sua inter tot suspecta discrimina necessariis præsidiis nudasset, ea lati auxilii merces fuit, ut præter jacturam validi exercitus novis se inimicitiis oneraret, sed nihil Hispanis negari poterat, quod & in

Italiâ

Italiâ patuit. Rex Galliæ renovatis cum Anglo fœderibus, cũ excidio Rupellæ quæ odii pretium fuerat, odii quoq; causa cessasset, indignũ ratus Nivernienſem hoc uno nomine quod Gallus esset, Hiſpanicis armis opprimi, raptim in Italiam victrices ipſe copias duxit, & ſuperato Pennino jugo, Sabaudo profligato, Suſis ſubalpino oppido potitus, Alpes mediâ hyeme apertas, totamque Regni molem victor Italiæ immiſſurus credebatur, Sabaudo jam ad eas pacis conditiones quas ipſe impoſuerat, compulſo, Hiſpanis ne longæ irritæque Caſalenſi obſidioni inſeneſcentes recentis victoriæ impetus deprehenderet, eandem ſummâ cum trepidatione ſolvere coactis. At Regi ſatis viſum in patefectam detonuiſſe Italiam, belloque jus clientis ſublevatione aſſeruiſſe, contra Hiſpanis intole-

randum erat ſtare legibus ab hoſte datis, nulla vero niſi in Cæſare fiducia. impetratu ergo illorum exercitus Cæſarius Collalto duce improviſo Rhæticas Alpes occupat, bellum utique in Italiam tranſmiſſurus, ſi idem Gallis animi eſſe perſeveraret: neutra gentium detrectavit arenam, quamquam communis utriuſque ſepultura Italia ſit. Tum Sabaudus eas quas acceperat, Gallo conditiones renunciat, & Spinul a ab Hiſpanis ſuffectus Cordubæ Mediolanenſi Præſidi, à quo bellum quia improſperè geſtum, conflatum dolebant, id ipſum tamen, quod damnabant proſequētes, Monferratum denuo invadit, magnum haud dubiè ſecum nomen afferens, ſi expertæ in Belgio virtuti par in Italiâ fortuna reſpondiſſet. Germani cum tribus prope menſibus in ſum-
mis

mis Alpium jugis pependiſſent exſpectati remoratique ab eis ipſis qui evocârant (tantà viciſſitudo eſt in hominibus quos propriæ gloriæ anxia ſollicitudo, nec quantum ipſi capiant, nec quid aliis concedere debeant, diſcernere patitur) tandem per Cremonenſium fines torrentis inſtar in mantuanum agrum provolvuntur, omnibuſque ejus præſidiis primo impetu potiti, ita ut venerant viderantque, victo ubique hoſte, totum bellum intra unius Mantuæ urbis mœnia redigunt, ſed illos proinde ut in Germaniâ aſſueverant agentes, cum quod ſumere licebat, raperent, commeatus ſtatim defecit, jamque hyems quoque ſupervenerat, itaque in hyberna deducti ſunt, quæ eis & pro annona & pro ſtipendio ſufficere juſſa. Hic idem annus Gaborium humanis rebus

exemit, ut omnibus vitæ actibus, ita ipſe ſupremo judicio mirum variumque, qui inſigni legato in Ferdinandum Cæſaris filium collato, quam familiam vivens injuriâ proſecutus eſt, in ejus beneficium morte ſuâ vi voluit, ut nec pro hoſte nec pro amico defleretur.

An. M. DC. XXX.

EDicto Cæſaris paſſim res Eccleſiaſticæ Catholicis reſtituuntur invitis Proteſtantibus, ſed tam fruſtra renitentibus quam olim Catholicis Dux Wirtenbergiæ inter omnes unus erat, à quo plura cæteris repeterentur, quippe providerant majores, ut ea bona adventitia non minora eſſent patriis avitisque Proximæ Inferioris Saxonici Circuli querelæ poſt tot annis tolerata bella ſæviora armis jura ſibi imaginantis: in ur-

bibus Imperii idem animorum habitus, quamquam validiores accusarent magis edictum, quam timerent: dolebant in universum se inauditos, indefensos velut pro innoxiis condemnari. provocabant ad Imperatorem, ad Imperium, ad Comitia, ad semetipsos, una omnium vox leges invocantium, surdum auxilium, dudum & mutum quod ipsi fecerant, sed sua in se exempla recidere etsi sentirent, fateri nolebant Saxo & quidquid inter Protestantes præteritis moribus Cæsariarum sincere partium fuerat, idem orabant, quos Cæsar Ratisbonam, quo jam tum Septemviralia comitia indicta essent distulit: non longum id visum, & pari sensu æstimatum inter eáne temporis Catholici ea bona an miles haberet, qui cætera haberet omnia. In Germaniâ ergo leges, alibi locorum arma stre-

pebant. Rex Galliæ ex Italicâ expeditione redux reliquias Hugonottarum ita domuerat, ut jam à domeſtico metu otioſas Regni curas omnes in bellum Italicum transferre poſſet: Sabaudus injuriæ proximus fuit, qui ejusdem & auctor credebatur, binique in eum emiſſi exercitus, à quorum altero nullo negotio ereptum ei quidquid cis Alpes Provinciarum poſſidebat, Tranſalpinas res geſſit ipſe Richelius arcanor. Regiorum arbiter, quem Gallia juxta, atque etiam ſupra Regem adorat, vir ingentium unus hiſtoriarum capax, nunc etiam dum vivus & ſuperſtes eſt, quanto magis cum abſolverit fortunæ miraculum & res mortales relinquet, quas ille univerſas nunc vaſtiſſimo mentis conceptu ventilans, humani generis aut fortunam ſtabiliturus creditur, aut infortunium.

nium. Summa expeditionis fuit Pinerolum oppidum munitiſſimâ cum arce vi captum, ſufficereque id temporis viſum omnem Alpium Gallicarum tractum in poteſtate habere, unde in Monferratum, cujus ſalus in conſervandâ Caſalenſi urbe ſtabat, ſemper quas res poſtularet traducendi copias facultas eſſet: nec enim leve negotium arcis illius expugnationem, quamquam ſummus eâ ſcientiâ dux Spinula expeditioni delectus, nec Torraſium, cui præſidii Gallici tutela à Rege commiſſa facilem eidem adverſarium fore. Et profecto æſtas tota inefficaci obſidione à Spinula abſumpta deſtinatis hac in parte Gallorum conſiliis feliciter reſpondit, ſed alibi Venetos qui fœdere cum Gallis initio res Mantuanas defendendas ſuſceperant, in totum fruſtrata eſt, qui præter inſignem exer-

exercitus ſui cladem, quem urbi obſeſſæ auxilio adducebat Sagredus dux novus, ſed quid in ſe opus eſſet probè ſibi conſcius (unde eâdem facilitate excuſavit ignominiam, quà antea magiſtratum recuſaverat) non multo poſt urbem ipſam, quam ſitus naturaque inexpugnabilem faciebat, vel ſocordiâ vel paucitate præſidiariorum, quorum immenſam ſtragem peſtis hoc anno ut in aliis Italiæ locis ediderat, à Germanis nocturnâ vi captam viderunt, Duce ipſo Nivernienſi, qui fugam in arcem præceperat, ibi quoque vix liberum abitum paciſci coacto. Ingemuit Italia omnis antiquiſſimæ urbis, & quæ veteres quoque Barbarorum ruinas evaſerat, excidium Cæſarque ipſe infortunium quod intulit miſeratus eſt, dolens ſe exiſtimationis conſervandæ causâ, quæ una totius

ius hujus belli merces, rerumque
contrà propius ſitarum jactura
fuit, eo adductum ut everſam
conjugis ſuæ patriam inter tri-
umphos numerare cogeretur. Mi-
litarem inſignem gloriam eo fa-
cinore Gallaſſius meruit, cujus
conſilio res confecta: Collalto
utilius fuit abſente ſe urbem capi,
cum poſt patrati operis invidiam
tamen prædæ in tempore ſuper-
veniſſet. Victoriæ hujus nuntius
Imperatorem jam Ratisbonæ of-
fendit, indicto illuc Electorum
conventui præſidentem, cujus
eventus aliarum in ſe omnium re-
rum curam ſui exſpectatione
traxerat. Jam Rex Suetiæ Po-
meraniam aperto invaſerat bello,
multis primo adventu opportu-
nis locis potitus, fruſtra reſiſten-
tibus Cæſariis legionibus, quarum
magnus ubique numerus ſed mi-
les alibi, aut nuſquam erat. Jam

Christianus Magdenburgicus ab exilio redux urbe illâ ad arma coacta in ipsis Germaniæ visceribus arcem aperuerat rerum veterum, novarumq; aut etiam nunquam futurarum cupidis: jam Carolus Lauenburgicus idem ausus, quanquam in flore à Papenhemio oppressus, jam in reliqua Germaniâ omnia pariter ægra ac valida, composita ac coërcita intumuerant, cum nec spes, nec metus cuiquam certus, sed utraque immodica essent, & ingrata quies dulce movendi qualecunque pretium faceret, bellumque victis in voto, victoribus indulgentiâ fortunæ ad omnia speranda solutis etiam voti fiducia esset nec tamen perinde agerent, ut militiæ flagitia, quæ neutiquam secundos bonæ spei eventus promitterent corrigerentur. Unicum malis remedium Ratisbonâ exspecta-

pectabatur, ubi prima de pace
ctio fuit, sed cum eam Germani
bi inter se inviderent, Italiæ
oncessere, in qua Mantuana
ontroversia cum Gallo ita com-
osita, ut parte Montisferrati
abaudo cedente, reliqua omnia
Niverniensis Cæsaris imperiique
Rom. beneficio ut antiquitus
æteri Duces possedissent, ha-
beret. læto in præsens, sed ut post
patuit, ancipiti Italiæ gaudio,
cum utrumq; & quod concupie-
rant Hispani, Casalensem arcem,
& quod adversati fuerant claustra
montium Galli tenerent, ipsaque
in medio posita infensarum in-
ter se gentium nunquam suffe-
cturis cupiditatibus duplicem &
aditum & sedem præbuisset, ab
alterâ pessumdanda ut propria,
ab alterâ ut aliena. Secunda in
cœtu Ratisbonensi de bonis Ec-
clesiasticis fuit consulatio, quæ

 more

more Germaniæ in alium dilata cœtum, tempuſque componendæ huic cauſæ in annum proximum Francofordiam definitum, Proteſtantibus ipſis diem de induſtriâ proferentibus ut ex Sueci progreſſibus conſilia caperent, Catholicis abundè ratis, ſi in præſens fruerentur, in futurum cum fortunâ conſultari. Tertium caput de bello porrò adminiſtrando, quando pacem deſperatam eſſe appareret, fuit. Et hæc actio optimis nobilitata conſiliis: ſtipendio diſciplinâ militarem ſtare & ſuſpendio, tot legionum tribunorumque numerum etiamſi ſummâ modeſtiâ regantur, inhabilem ad parendum, tributorum rationes per ambitioſos Commiſſariorum & Ducum ſinus ambulantes publicandas, & veteri more ut conſtare, ut reddi poſſint, Imperii Ordinibus permittendas, ſed totius

rei effectus ibi ſtetit, ut inviſum Walſteinii imperium abrogaretur ſuccedentibus magis aliis hominibus, quam aliis moribus, qui licentia temporum eo uſque invaluerunt ut leges magis illis, quam hi legibus aptandi eſſent. Miraculo fuit Walſteinium ſe ſponte in ordinem redigi paſſum, ſed ſciebat ſe eam ſui neceſſitatem feciſſe ut brevi ad ſe vel ex deſperatione redeundum eſſet. Injecta ad extremum & de Rege Rom. creando mentio, Cæſarque huic ſpei filium oſtentabat, non inutilis deliberatio tam affecto corpori, tot ſuſpectis caſibus ſaltem de capite providere: ſed pars libertatis, cujus tum intempeſtivo ſtudio & alia ſalubria corrupta conſilia, viſa eſt non negare, ſed differre ſuffragium poſt in idem caput, ſed non pari gratiâ rediturum. tunc po-

 tentiâ

tentia Austriaca urebat etiam eos quos illustrarat. Finis Comitiorum talis fuit, ut Rom. Imp. vulnera patefierent quidem, sed neutiquam curarentur, & pœne ipso Imperii fine consecuto, ni Deus desertas humanis consiliis res sustentasset, hæc ultima in Germania comitia fuissent. Hunc annum præter cætera insignem reddiderunt continuata Sabaudi, Spinulæ, Collalti funera, quorum interitum Itali uti trium perturbatæ patriæ Ducum in omen traxerunt, tanquam solæ superis res Jtaliæ curæ essent.

An. M. DC. XXXI.

EPiscopatibus, Abbatiis, cæterisque rebus Deo dicatis Catholico nomini restitutis inter ipsos Ecclesiasticos de bonis partiendis lis oritur: nondum victoria, jamque discordia erat

erat aliis veteri Ordinum jure, aliis novis à Cæſare & Pontifice conceſſionibus nitentibus, nullo apud utroſque proventu: nam intra haud longum tempus ad proximi temporis poſſeſſores reverſura erant, ſimul involutis etiam illis bonis, quæ ad id temporis propria Catholicorum & nunquam controverſa fuerunt. Rex Suetiæ Pomeraniæ illatus totam eam oram ſuæ poteſtatis fecerat, Gripſvaldiâ, Colbergâ maritimis, Damino mediterraneâ munitiſſima urbe exceptis, Stetinum, quod caput Provinciæ, oſtentato quidem armorum terrore promptius tamen admiſſus, quam ut in metu fuiſſe videretur. Præpoſitus ei regioni a Cæſare Torquatus de Comitibus Italus, morbo correptus cauſam habuit miſſionis in tempore impetrandæ, ut ſalvis prio-

ris fortunæ præmiis felicem eam valetudinem rebus poſtea ſubſecutis, quibus eo caſu ſubtractus eſt, ſibi fuiſſe agnoſceret, quum Ferdinandus Capuanus alter nobilis Italici generis dux Garzio ac Griffenhagio fortiſſimis Oderæ fluvii clauſtris quibus præerat mediâ hyeme à Rege expugnatis infauſtam remanendi neceſſitatem morte exolviſſet, quam tamen Fridericus Sabellius ejuſdem nationis properatâ Damini deditione, cui urbi cum Tillius Walſteinio exauctorato in ſummam militaris Imperii reſtitutus præfecerat, prævenire maluit, adductis in aula Cæſaris hujuſmodi rationibus, ut non ſolum ignominia excuſata, ſed etiam deinceps paris operæ navandæ facultas præbita ei fuerit, extrema Tillii indignatione (ſed hominum in aulâ probatorum virtutes magis quam
vitia

ìtia intelligenda erant) qui id
ppidum pro arce belli habiturus,
& haud dubie intra eas regiones
hostis progressus retenturus vide-
batur, sed ab eo eventu totam
belli rationem commutare, & ob-
sessæ Gripsvaldiæ à ferendâ ope
nterseptus deditionem, Regi au-
tem Pomeraniam omnem inde-
fensam permittere coactus est,
cum Colberga diuturnâ quidem,
sed ad extremum irritâ defensio-
ne nec quidquam resisteret. Jam
ad magnum per se Sueci nomen
nunc hisce successibus multo au-
ctius novæ in dies accessiones
fieri, omniaque sub manu, inpri-
mis milites, in quibus solum ut
numerum spectaret, Walsteinius
docuerat, nasci adeo, non legi vi-
debantur, cum eis qui superiori-
bus temporibus aliarum quam
Cæsaris partium fuerant, ultro ex-
spectatus, multis Cæsarianis ex
 stipen-

ſtipendii commeatuſque inopiâ, quam ipſi ſibi per cædes & raptus (quæ ad id tempus ſtipendii nomen inpleverant) exhauſtis Provinciis fecerant, gratus acceptusque adventus eſſet novi cujuſcunque domini, qui meliora promitteret, nulla an promiſſa præſtare poſſet curâ: nam Provinciales qui ſedibus patriis expulſi, nil jam quod amitterent habebant, ad ea caſtra tanquam ad penates confluebant rapturi & ipſi ex alieno ubicunque aliquid & eſſet & non eſſet, quæ ſola eo tempore vivendi conditio. At Tillio procul ab aulà, è qua conſilia aut nulla aut poſt res afferebantur, procul à dominis, qui proſpera ſibi, adverſa illi imputaturi erant, procul à ſubſidiis & auſpiciis eorum quorum nomine & fortunâ ad omnia ſufficere juſſâ bellum gerebatur, nihil ad explicanda

vete-

vetera consilia in manu erat, cum in exercitu ipsius summæ divitiæ quæ apud paucos, & summa paupertas quæ apud omnes nihil medii nec ad bene parendum nec imperandum fecisset, & contra infiniti hostes aperti suspectiq; à fronte, à latere, & in ipsis visceribus exorirentur, ut tantarum rerum moles, gravior utique quam quæ unius capite regeretur, socium ei necessarium vel ipsum Walsteinium faceret, quem pleriq; Sueco ipso pejus horrebant. Unum illud supererat ut exercitum præliorum virtute expertum in aciem deducere, & rem uno certamine decernere posset; ad id Regi nondum maturum erat, bellum quam prælium malenti. Et sane Veris principio Francofurtum ad Oderam, ubi Schaumburgius tam valido cum præsidio inerat, ut æquo

quo-

quoque loco hoſti par eſſe poſſ
videretur, ita interceperat, ut ad
ſperatam committendæ ibi re
occaſionem advolanti Tillio pro
fugi milites urbem captam exer
citumq; deletum prius pœne nun
ciarent, quàm ille Regem eo ad
veniſſe crederet: eâdem conſil
deſtinatione Brandeburgum op
pidum ſub oculis ſuis omni bel
clade à Tillio devaſtari, & Magde
burgum ipſum obſideri, expugnai
atque excindi paſſus eſt, quæ ce
leberrima Germaniæ urbs pauca
rum horarum ſpatio incertum
hoſtili an fortuito incendio (ve
rius inteſtino, cum cives quatenu
urbem hoſti non poſſent, trium
phum prædamque eriperent,) i
cineres ſubſedit, multis millibu
mortalium ferro flammâque hau
ſtis. Eâ victoriâ Tillii gloria it
eluxit, ut hanc inter poſtrema
numeraret, cum interea Sueco fa
eſſe

esset socordiam exprobrare Germanis, quod Magdeburgum capi permisissent, ipsi vero promtum & expeditum quidquid inter Albim Oderamque est regionum otiosè subigere, locaque opportuna, in quibus Stetinum fuit inexpugnabilium ab eo munitionum operibus cinctum, sibi & victoriæ firmare majore futurorum quam præsentium curâ, nam certus erat, si hæc desperata fierent, quibus antea adventus suus in voto fuerit, tunc societatem suam in apertæ necessitatis vim quæ nullas à potentiore conditiones recusat venturam. Jam pridem quidem Protestantes Saxonis auspicio novum inter se Lipsiæ fœdus inierant(Francofurdiensi conventu dicis magis causâ ne deesse viderentur quam quod quidquam ibi daturi admissuriq; erant obito) conscriptoque milite Edicti Ec-

clesiastici tributorumq; militariũ abolitionem ab Imperatore, quem exarmatum volebant minitabundi, nondum tamen Sueci armis petebant, & copiæ Cæsariæ ex Italiâ post res illic pacatas reduces multos illorum, in quibus Dux Wirtenbergicus, Sueviæque ac Franconiæ civitates fuere, ad fœdus ipsum ejurandum adegerant sed terror is fuit, non diuturni cu stos obsequii, cæteris autem ma turandi necessitas, ut palam Rege auxilia arcesserent. Primu qui id faceret extitit Gulielmu Hassiæ Landgravius, in quer Tillius toto movebat exercitu frustra iterum Rege acie provo cato, qui trajecto Albi etsi locu prælio non dabat, multis tame eximiis equitum turmis nocturn irruptione obtritis, haud quaqua lætam Tillio eam provocatione fecit. Tum Saxo & Brandenbu gicu

gicus, majori licet cunctatione, ausi tamen denique & ipsi causæ suæ quam à Cæsare desperatam se ferre credebant, non minus anxium vindicem quærere palam junctis viribus societatem Sueci induunt; inde omne mox Protestantium nomen in eodem sacramento fuit, cunctique exutâ æqualitate jussa Regis spectabant. Belli sedes prima novi consilii merces Saxonia fuit, ubi Tillius Lipsiâ oppidisque vicinis potitus anto cumulo multiplicatæ belli noli in explorato se fert obviam sed Papenhemius navandæ operæ advidior toto æquitatu in hotem evectus, ut aut deserendus ut quamvis ancipiti ausu eripindus esset, invitum coegerat in iscrimen venire) itaque hostem uem tam sæpe in manibus habere optaverat, repente in latee habuit, & prope Lipsiam cla-

dem ætate noſtrâ maximè memorabilem accepit, quæ omnem Catholicor. fortunam ſuperiorum temporum proventu jam pœne oblitam ſui uno momento evertit, ſeróque admonuit, quanto conſultius ſit civiles victorias maturatâ pace finire. Poterat ni rem diſcrimini committere properaſſet exſpectare dum hoſtem diſtineret Tieffenbachius Saxoniam è Bohemiâ adortus, vel ſe ei jungerent copiæ Italiæ quas Aldringherius adducebat, ſed hæ fugientem protexerunt, ac brevi juſti exercitus ſpeciem reddiderunt, quibus Sueco, relicto Saxone ad invadendam Bohemiam (ubi tam lætæ ei res fuere ut primus poſt Palatinum Cæſaris hoſtium Pragæ urbis potiretur) in viſcera ſe Franconiæ temerè effundenti facile erat parem cladem reddere cum ad eum quoque Lotharin-

gius

gius exercitum suum aggregasset (collegerat eum proximâ ille æstate Cæsaris juvandi studio, ignarus quam gravem à tergo alieni periculi appetiti vindicem Gallum relinqueret) ut triplicato hostem superaret numero. Sed potior Bavariæ Austriæque absentem quasi in visceribus paventis hostem cura coegit omissa certâ victoriâ agmen eo convertere quo id genus consilia vocabant, quæ plerumque adversæ fortunæ insolentiâ è summâ repente spe in novissimum metum præcipitata magis se colligere quàm erigere student, & quanto pavidius se à periculis subducunt, eo illa in se cumulativa trahunt. Tillium tum primum res adversæ admonuêre quod inter prospera eum minus adverterat, quibus auspiciis militaret, ergo jussum imperium executus, obsequi glo-

riæ famâ posthabitâ, dimisso Lotharingo copias ad Bavariæ fines sistit, illo duntaxat tam brevi itinere propter commeatuum inopiam ita imminutas, cum milites indignati sibi nec vincere nec vivere licere plenis turmis aut ad hostem transissent, aut deserta signa reliquissent, satis ut constet Lipsiensi clade plus sanguinis, hic plus virium, illic haud innoxiam, hic gratuitam hosti victoriam cõcessam, cujus præmia brevis temporis successus repræsentavit, majore fere Germaniæ parte Suedicis armis quatuor vix mensium spatio domitâ, cum omnia aperta hinc à Catholicis desperatio, hinc à Protestantibus nimium hians & præpropera novæ fortunæ complexio quã ne ipsi quidẽ caperent, præbuisset, essentque jam quod paulo ante Catholici, præteritorũ futurorumque ex nimia securitate obliti.

An. M.DC. XXXII.

REx Suetiæ ſubactâ Franconiâ, & partâ è Catholicis ingenti prædâ in Bambergenſem agrum, in quo munita aliquot præſidia expugnanda ſupererant Hornium equitum præfectum mittit; cui in itinere deflectēti Hailbronna urbs factâ deditione aditum quoque in Sueviam aperuit, ipſe ſecundo Mæno profectus Francofordiam, & omnes ejus tractus urbes vi, minis, promiſſis, pactis, proditione, perfidiâ, quæ perinde ei atque fortuna ipſa adfuêre (ſed omnia virtuti illius qui rebus gerendis præſens intererat, adſcribebantur) inde trajecto Rheno Moguntiam, Spiram, Wormatiam, Palatinatum & Rhenanas omnes Provincias quæ hinc Coloniâ, illinc Argentorato (quæ ipſa urbs eum pro hoſpite dudum,

nondum pro domino exſpectabat) continentur, paucis exceptis locis in quibus Hiſpanica aut Bavarica præſidia inierant, ſui juris facit. Alſatiæ Lotharingi miles incumbebat ſolutiſſimæ ut nemo alius, diſciplinæ, qui Cæſarianos in eo præcellebat, ut idem eſſet & furaciſſimus & fugaciſſimus. His hyems expeditionibus Regem intentum habuit, quâ adultâ Francofurdiam reverſus receptâ ad ſe uxore viſus eſt ſucceſſibus ſuis, quibus ad id temporis tam ſtrenuè uſus fuit, jam frui velle: ſed quies militi neceſſaria ab eo ita uſurpata eſt, ut in propinquo parta armis contineret, viribusque reficiendis operam daret, longinqua conſiliis, aſtuque & ingenio moliretur, jamque non minus nomini ſtuderet quam victoriæ, famâ emenſurus quæ à re repræſentandâ longius aberant.
Hinc

Hinc missæ ab eo ad Venetos, Helveticos, Anglos ac Batavos legationes, illæ ad dignitatem magi, in his & negotior. fides inerat, actumque de Coloniensi urbe expugnandâ quæ per se situ opibusque valida, & tum Catholicor. exiliis plena digna illiciendæ cupiditatis merces videbatur. Contracta ibidem arctiora cum Gallis fœdera, nam quæ antea pacta, inter longe dissitos accenderant magis quam confirmarant amicitiam, nunc cum vicini essent, providendum, erat, ne eam jam corrumpere posset insociabile communis affectus vinculum propior sua cuique utilitas. Valde id Cæsar conquestus est, à Gallis contra pacificationis Italicæ sanctiones fieri, sed hi ad vincendum magis quam excusandum intenti occasionem fide potiorem habuerunt, gnari victoriæ rationem

non reddi, & fallere nunc frustrariq; prope sæculum vocari. Confœderatis Protestantibus suppeditatæ facultates (Germaniæ jam præda Germani ipsi emebantur) ut pro se quilibet proprium nominatim exercitum haberet, quæ res & Lunæburgicum retexuit, ut expertam Cæsaris amicitiam fortunamque, quarum neutra ad eum diem illi improspera contigerat, novæ spei postponeret, & qui Danum pro vicino tolerare nequierat, Suecos pœne pro dominis admitteret. Uni supererant Wittenbergici (nam Megepolitanos Duces ab exilio reduces solus victoriæ Lipsiensis terror in avitas sedes restituerat) qui à Cæsario præsidio ex Italicis copiis imposito liberandi essent sed ipsis quoque in tantum fortuna adfuit ut Leopoldo primum Cæsaris fratri, post eo deprecatore in aula

aula Cæſaris perſuaderent, ſi ſibi demto præſidio mediarum partiũ fides permitteretur, à Rege itidem ſe fidem habere ibi locorum Suecica arma nuſquam viſum iri. Ergo deducto milite ingenio ſuo permiſſi Religionem (qui tum omnium rerum color erat, tanquam credendi libertas Suecica ſervitute tutius; quam in legem ea de re ſcriptarum obſequio conſiſteret) antiquiorem fide habuerunt, nec ſolum Sueci dedititii, ſed poſtea in Auſtriacas Leopoldi Provincias Suecis ipſis infenſiores hoſtes fuerunt, accepti beneficii neceſſitatem auctoris injuria ulciſſentes. Ulmenſes & cæteri Sueviæ Proteſtantes ibi fuere ubi omnes erant: nec mirum nam in Catholicis ipſis terror & adverſæ fortunæ inſolentia jam conſilia variare incœperat. Trevirenſis Suecor. timore, Hiſpanicæ tutelæ faſti-

faſtidio ac ſuopte ingenio liberta-
tis quam diu non ſerviret haud
quaquam patiente Gallicæ clien-
telæ ſe dedidit, Hermenſtenio
munitiſſimæ arci Gallico impoſi-
to præſidio, & Bavarus ipſe, quis
crederet? addubitavit pluſne ſibi
Galliſve crederet, mediarumque
ſe pro tempore partium fieri paſ-
ſus eſt. Id autem erat nec ſibi
nec Gallis credere, ſed neceſſarii
vis conſilii, nam cum à Tilli ex-
ercitu ſuas Cæſar legiones im-
proviſo avocaſſet, cuicumque
quamvis infirmo hoſti ſe obnoxiū
fore cernens, interea dum virium
reficiendarum tempus haberet à
Gallis ipſis exemplum an conſi-
lium mutuatus, ne caperetur ca-
ptandum ſe præbuit, rebuſque
inſecutis demonſtravit eandem
ſemper cum Cæſare & Catholicis
ſibi aleam ſubire deſtinatum, nec
ſe unquam bonæ cauſæ fortunam
lon-

longinqui amici fiduciæ commiſ-ſurum fuiſſe, cum Cæſarianos eadem neceſſitas ad Walſteinium ire compulerit, tunc aboliti Imperii memoriâ anxium amicum, poſt apertum proditorem? Nec tamen ille aliter haberi potuit, quam permiſsâ rerum omnium ſummâ, & quam vix ipſe Cæſar haberet poteſtate ut pares cum Rep. quæ eadem in ejus arbitrio, rationes haberet. Et ſanè præteritorum temporum depravatio, cum in re militari quæ haud dubiè corruptiſſima, meliora omnes laudarent, nemo tamen afferre poſſet, arteſque illæ quibus Suecus ipſe uteretur omnia militi permittens, jam eo minus damnari poſſent, nec mali remedium ab alio, quam ab ipſo mali auctore ſperandum foret, effecerat ut Walſteinius unus ſummus bellator haberetur, cujus opes explicato

Imperio comportatæ, cum alii ſuas aut præproperâ liberalitate effudiſſent, aut intempeſtivâ frugalitate tenacius cohiberent, ipſe ultro erumpere geſtirent, certumque eſſet Cæſarem cuivis duci potius res gerendas permiſſurum, quam ipſum ſe & Remp. in caſum daturum. Ergo ad Walſteinii nomen tantum brevi militum Imperatori ſub ſignis fuit, ut Suecus ferè diſceret vincere ſe ſciviſſe, victoria uti neſciſſe, qui non ſtatim à Lipſienſi prælio in Bohemiam Auſtriamq; & in ipſum caput rerum victrices copias duxerit. Veris principio Tillius Horniũ Bambergæ mœnibus cum clade expulſum non tamen longius perſequi audet Regis timore, qui quaſi fractis ea re induciis quæ nondum convenerant, irritatus, totis viribus movet in Bavariam ſolo ultionis ſtudio, cæterum rerum & Walſteinii ipſius,

quem

quem adhuc in ipſo apparatu rerũ opprimere vacuum erat, oblitus, & captâ Donaverdâ Danubii, inde Lyci amnis tranſitu potitus, Bavarum nuſquam jam quam in caſtris tutiorem intra Ingolſtadii urbis mœnia redigit, ubi Tillius ex vulnere dum Lyci trajectu hoſtem prohibere conatur, accepto moritur, vir ſummâ armorum peritiâ, fortunâ quoque pari, niſi ad extremum offendiſſet longa & raro perpetua felicitas. Suecum ne cedenti Bavaro eodem curſu incumberet Auguſta urbs Auguſtaneque confeſſionis nomini ſuo aſſerendæ vindicta pauliſper retinuit, quo ille titulo receptâ urbe inſignis, Ratisbonâ, ubi idem illius deſiderium (ſed Bavarus duplicato præſidio rerum novandarum facultatẽ abſtulerat) fruſtra, Ingolſtadio pæne cum capitis pernicie tentato, cum fortè globus tormen-

to emiſſus ipſum cui inſidebat equum proſtraviſſet, totam quæ cis Oenum Bavariam, licet in victoris arbitrium nullâ cunctatione ſe permiſiſſet, inſenſus devaſtat, Monachio tamen, quam Bavari ſedem Palatinus Regis aſſecla, ad quem nuper ex Hollandia rerum ſuarum recuperandarum ſpe advolarat, incendere moliebatur, vim eam abſtinuit, ſeu urbis pulchritudinem, ſeu ipſa conſanguineorum odia quamvis utilia ſibi miſeratus quatenus in inviſum ſanguinem non poſſent, innoxia tecta ſævire. Prohibitum ſcelus quod jubere poterat, Regi in gloriam, Palatino in tanto majorem invidiam vertit, ut dignus eſſet cui reſtitutionis beneficium à Rege dilatum etiam negatum videretur. Hæc Sueco agenti nunciatur ingentem recuperatâ à Saxone Bohemiâ & formidandi

exerci-

exercitus mole advenire Walſteinium, & jam in ſuperiore Palatinatu haud longe à Bavaro, & ſi cunctetur à ſe abeſſe: rapit properè quæ ad manum erant copias, & ſub Norimbergæ mœnibus obvio ſe ſiſtit hoſti, ibique ducendo bello caſtra communit, idem haud procul inde facit Walſteinius, uterque in id intentus, ne quo alter progrederetur, viciſſe ſe ratus, ſi ne vinceretur providiſſet, ita major eſtatis pars extracta, latis illatiſque cladibus anceps, donec Rex adventu novorum exercituum quos è diverſis locis Panerius, Haſſus & Vinmarienſis adduxerat, jam ipſe ingenii ſui regendi haud compos diſſentientibus reliquis omnibus ducibus, ad ipſa Cæſariana caſtra oppugnanda ducit. Temeritas clade non mediocri expiata, ſed tamen rerum ſumma ſuo momento ſte-

tit, haud dubiè si perrupisset debellatura. Suecus fortunæ suæ infensus, magis quæ sperata non obtinuisset, quam quæ præter spem obvenerant reputans, in Franconiam, Walsteinius relicto ad sua tutanda Bavaro, adjunctoque ei Aldringerio in Saxonem movet, cui post amissam Bohemiam prosperiores interea res in Silesiâ successerant Arnhemio duce, à quo Cæsarius exercitus cui Maradius, Schaumburgius & Philippus Mansfeldius præerant (id ipsum maximum erat rerum impedimentum tot Ducum numerus) multiplici clade affectus. Voitlandiæ à Gallassio, Misniæ majore parte ab Holquio (hic Stralsundam olim pro Dano defenderat, quam Arnhemius pro Cæsare oppugnabat, uterque bellum secutus, non causam) subactæ superveniens, Lipsiâ expugnatâ
ut

ut quidquid in totâ Germaniâ Cæſariarum copiarum erat, ſibi aſſuefaceret paratu ejus facinoris, quo poſtea cecidit Papenhemium quoq; ad ſe evocat, legiones ejus, florem haud dubiè Cæſarii peditatus in ſe tralaturus. Hic in Saxoniâ inferiori multis fortibus facinoribus editis multiplici hoſti Haſſo, Lunæburgico, Baudiſio æquo, iniquo loco, in acie, in agmine ſemper par, ſepe ſuperior, dum ſuo ductu rem gerit victor, ſed ab Hiſpanis ad ſolvendam Trajecti ad Moſam urbis, quam extremo diſcrimine Hollandi urgebant obſidionem advocatus ab hoſtium caſtris oppugnandis cum clade repulſus fuit, ab iis ipſis qui operam ejus poſtulaverant in propinquâ ſpe victoriæ deſertus, quam gens perverſiſſimâ gloriæ cupidine toti orbi ſibique ipſi gravis ab amico petere quam accipere, ac pe-

nes hostem videre maluit. Succus Saxoni totâ belli mole oppresso subvenire maturans Walsteinium prope Luzenium Lipsiæ suburbanam urbem aciem ausum, quamvis jam hinc Gallasium in Silesiam, hinc Papenhemium in Westphaliam remisisset (sed hic in tempore reversus prælio occurrit) stultitiam eam non temeritatem existimans mutato consilio quo antea omnino summo discrimine abstinere constituerat, invadit. Ibi cruentissimo prælio decernitur, Rege ipso & Papenhemio in acie cæsis: nox diremit pugnantes, sed Walsteinius desertis tormentis nec pro victo, nec pro victore in Bohemiã se recipiens rem Suedicam superiorem reliquit. Serviret haud dubiè Germania qui omnium civilium certaminum exitus; & proximæ forte Provintiæ, si Rex victoriæ suæ supervixisset, nunc ean-

eandem occasionem auxilii specie sibi vincendi aliis, qui in partes vocati universis imminent, non minus affectatam, & nisi odium sui Germani maturæ deponant, propius ab ipso effectu remotam reliquit. Hunc exitum ipse sibi præsagisse dicitur, cum sui eum pro immortali colerent, brevi fore asseverans, ut mortalitatis suæ extremo experimento admoneretur. Regem Palatinus secutus est morte in gloriâ, & ad eandem formam vita fuit. Leopoldi Cæs. fratris funus eodem anno spectatum, egregiâ sobole superstite.

An. M. DC. XXXIII.

FOeda rerum in Germaniâ facies. Protestantes amisso Rege quamvis specimen partium interiisse visum, Hailbronnæ coëunt, & quod vivo Rege nunquam fecissent, in mortui gratiam quem

pro libertate suâ occubuisse credebant, Cæsari sacramentum renunciant, dissentiente Saxone & aliis Protestantium qui Suecos mallent amicos habere quã dominos, sed major jam penes Oxensternium nuper alterum à Rege, nunc solum rerum Suedicarum arbitrum auctoritas erat, compositaque ejus præscripto novi sub omnium Imperii ordinum nomine forma senatus ipso præside; numerum explevit quanto quisque servitio promtior, & fidei crimine, quod inter desciscentes maximum, minus laboraret, & sedes Francofordiæ delecta, nulla de pace mentione, quæ partibus invicem cum utriusq; fortunæ documento abunde expertis tunc maximè tempestiva videri poterat, sed illi ut antea Catholici, vicisse se & omnia habituros arbitrabantur, non pessimâ solum & immo-

dica dominandi, sed etiam servi-
endi libidine, idq; primũ in liber-
tate suâ extremum vidit Germa-
nia, ut qui legibus sibique ipsis
parere nollent, mortui Regis sa-
telliti obedirent. Aldringherius
promotis in Sueviam Bavaricis
copiis Memmingam deditione
recipit, Campidunensis majore
animo quam robore vi exspecta-
tâ contumaciam partium pœnè
ultimo excidio infamarunt, &
Hornius subactâ victor Alsatiâ &
Danubium obvius cum clade in
Wirtenbergiam rejicitur, jamq;
haud improsperam & congruen-
tem de se Aldringherius famam
præbebat, inter paucos Cæs. du-
cis eum sobrium (& natura vino
abstinebat) ad res gerendas ac-
cessisse, sed ad revisendam uxorem
cujus desiderium non æque ferre
poterat, longius profectus, negle-
cta omnia apud suos & hosti oc-
casio-

caſionem reliquit paris referendæ cladis. In Alſatiâ legiones quibus Montecuculus Briſacci præfectus præerat occidione cæſæ, & Dux ipſe exercitum temeritate amiſſum morte ſuâ ſecutus eſt, Lotharingum res perditas reſtituere conantem à tergo Gallus adoritur, & totâ ditionis ſuæ Provinciâ exigit tam properè, ut ille pæne exul prius quam hoſtis Gallo ſua profugus, Cæſari bellum relinqueret. Par & in Weſtphaliæ finibus accepta calamitas, ubi Papenhemici exercitus reliquiæ (robur apud Walſteinium erat) Merodio, Gronsfoldio & Beninghuſio ductoribus Hameliæ muniſſimo ad Viſurgim præſidio quod Lunenburgici obſidebant, opitulaturæ funeſtiſſimâ clade delentur, Merodio in acie cæſo, in quem culpam quam diluere non poſſet, conjicere cæteris qui effuge-

effugerant pronum fuit, ut illis ipsis res, quas deseruerant, denuo committerentur tanquam nihil in fuga flagitii, majorisque animi fuerit non desperasse, quam satisfecisse fortunæ partium suâ culpâ perditæ. Animadversum est omnium prope Cæsaris cladium primum caput fuisse capitum Ducumque multitudinem; res accusata & damnata semper, nunquam emendata, ut nescio quo fato semper ducibus magis quam bello prospectum foret, eoque ubi jam antea multi nimiique erant, etiam plures submitterentur. At Walsteinius severior militarium culparum vindex videri voluit à multis non obscuri nominis ductoribus qui in Luzensi prælio officio suo lapsi fuissent, extremo exacto supplicio magis usurpandi juris causâ, quam quod illorum tantum ea culpa fuerit, an ut cæde insignium

virorum cui Cæſar ipſe ne deprecando quidem intercedere auſus magnitudinem ſuam quaſi regio facinore oſtentaret, quæ interpretatio rebus inſecutis obtinuit, & illi pro innocentibus periiſſe viſi. Hæc in hybernis ab eo acta, quæ in ipſam æſtatem produxit militi conciliando, cui longiorem nec inopem requiem dandam ferebat initio ſtatim hybernorum in eam ſententiã Cæſari ſcribere auſus niſi juſta militi indulgeantur ſe non utrum velit jam Cæſari ducẽ, ſed ſeditioſorum caput fore, incertum excuſandæ an minitandæ neceſſitati. Poſt quam præcipiti jam æſtate in expeditionem in Sileſiam itum, fama tenuit Saxonicas copias ipſo advenientis exercitus impetu obteri potuiſſe, ſed ne quid gereretur pax obtentui fuit, de quâ Arnhemio interprete hoſte tunc, ſed olim fidiſſimo ejus aſſe-

aſſecla, trium menſium ſpatio nec quidquam actum, mirantibus omnibus & conquerentibus, cur dies rerum inutili negotiatione abſumerentur: in aula Cæſaris id magis pro magni arcani ſecreto habitum, cujus ſancta quędã ignorantia tutior eſſet, quam plura ſciendi cura, eaq; in hominis fide fiducia inerat, ut proditionẽ quoque non niſi Cæſaris beneficio moliturum crederent: hinc illi omnia ad facinus facilia, cum minus metuẽdum ei foret ſi deprehenderetur, quam ſi auderet, & pæne peractũ ſcelus etiam laudaretur. At non in Hiſpanis tamen tanta torpedo fuit, quin ſuſpectarent rem, quæ qualis eſſet, in ſola proditoris fide conſiſteret. itaque ut in omnes eventus ſubſidium pararetur, Cæſari auctores fuere evocandi ex Italia Ducis Feriæ Mediolani Præſidis, qui firmũ magis quam copioſum

 exer-

erercitum ſub ſignis eduxit Briſacco ſubventurus, quod unicum Alſatiæ clauſtrum & præſidium omnibus circà hoſtilibus extremæ obſidionis diſcrimine Suedici premebant. Senſit Walſteinius artes, & jam ſupra obſequii neceſſitatem poſitus non diſſimulavit ſeſe intelligere, queſtuſque id contra pacta fieri quibus ei promiſſum, nemini crediturum Cæſarem niſi ſibi, coëgit eum illud tanquam apud æqualem excuſare. Verum Hiſpanis & detexiſſe & irritaſſe hominem par ratio fuit, tantoque magis Dux Feriæ approperare juſſus, & res ipſa maturare cogebat quia Hornius Rheno trajecto in Helvetiorum fines novo auſu transgreſſus, qui id nemini externo unquã impune futurum jactabant, (ſed & apud illos diſcors Religio aliud credere credique jubebat, & quanquam neutrarum

par-

partium ſpeciem præ ſe ferebant, more gentico diverſa induerant, cum per occulta & fida magis alii iſtam, alii alteram partem foverent) Conſtantiam urbem opportunam magis muniendo quam munitam, & tunc inde unde paulo ante publica ab Helvetiis fides data erat hoſtem nullum adventurum, nihil metuentem improviſâ vi invaſerat, multis Helveticorum tam cupide adjuvantibus, ut rei ipſius auctores crederentur, ſed illi nil publico conſilio (non perinde publico permiſſu) actum excuſarunt. Advenienti Feriæ ſe junxit Aldringherius Cæſaris juſſu, permiſſu Walſteinii, quod ille tum magis ſpectare cogebatur, nil rerum geſturus niſi quod ille imperaſſet, id autem ipſum imperaret ne quid gereret, mortem interminatus, ni pareret. Itaque quanquam Hornium Conſtantiæ obſi-

dioni pertinaciter inhærentem & poſt in ipſâ Alſatiâ prope Sulzium æquo loco duplicato majorem hoſtium numerum provocare auſum opprimere ſine diſcrimine potuiſſet, maluit ille fortunæ gloriæ, victoriæque ac Cæſari ipſi quam Walſteinio deeſſe, exhorreſcens Manliàna viri imperia, & nolens capite ſuo periclitari, pluſne illi ad exequendum quam Cæſari ad impediendum ſcelus animi eſſet, nec Dux Feriæ, nil per ſe virium penuria audens, à ſocio impetrare potuit, ut Conſtantia Briſaccoq; diſcrimini exemtis idem opis ferretur Philippiburgo, quæ validiſſima Spirenſis Diœceſeos arx longa obſidione exhauſta pæne inſpectantibus illis à quibus ſubſidium fruſtra ſperaverat, deditionem fecit. At paulo poſt etiam atrocior nuncius perculit Bernardum Vinmarienſem, qui Hor-

Hornio antea junctus, sed eam militiam in qua hostis non esset aspernatus (nam quid Aldringhe-rio liceret facile illi aut scitu aut intellectu fuit) iterum se separaverat, acto raptim in Bavariam milite, vacuam agmine Ratisbonà oppido potitum esse, ubi præsidii magis instar quā præsidium erat, quod Bavarus ipse & illic & alibi Bavariæ exonerandæ imminuit, nec hostem quem procul à duobus validis exercitibus distentum iri credebat, nec cives ipsos metuens pronos licet ad res novandas, sed sine externo auxilio nil ausuros, majore fortassis sumtuum & ærarii quam belli hostisq; cura, ergo omni opinione citius ille intempestivę frugalitati superveniens in cervicibus, & mox in visceribus etiā fuisset, nisi Verdanus paulo ante gregarius miles, & tunc eximiis equitum turmis in-

 signium

ſignium facinorum merito, quibus ad juſti ducis nomen paulatim inclaruit, præpoſitus victoriâ exultantem ſed multiplici clade caſtigatum intra Iſaræ fluvii ripas coërcuiſſet. Walſteinius interea & ipſe in Sileſiâ edidit ſeu veri & legitimi, ſeu aſſimulati & cum hoſte ipſo compoſiti decoris exemplum validis ad Stenavium Oderæ fluvii vicum hoſtium caſtris in quibus juſti exercitus Mathia Turriano Bohemicæ olim rebellionis capite & Tubaldio ductoribus conſederant, unâ eâque incruentâ expeditione captis, nam Saxonicæ copiæ rebus domeſticis, quas Holquius Miſniam ingreſſus Lipſiâ expugnatâ, ubi poſt peſte correptus obiit incertum ſi ſupervixiſſet Cæſari an Walſteinio magis fidus, latè agendo ferendoque depopulabatur, avocatæ abſceſſerant, atque ita Sileſia

omnis

omnis & Brandenburgici agri pars circumductis hostium ducibus in deditionem venit, qui mox à navatâ eâ operâ dubium per fidem an perfidiam (ita re semel suspectâ seu bene seu male facta premunt) dimissi: inde ralata in Bohemiam hybernia, nec Cæsaris jussa periclitantibus circa Ratisbonam rebus subvenire imperantis ultra valuere, quam ut aliquot equitum alas eo mitteret, & Passavio locisque proximis imposito præsidio Austriam Bohemiamque in potestate haberet. Extremo anni obiere Isabella Longæva Belgii Gubernatrix, & Dux Feriæ, illa annis, hic tædio rerum speique frustra magnis animis cœptæ ægritudine extinctus, & Batavi Bergas ad Rhenum Hispanis eripiunt duce uno idoneo destitutis, cum ibi quoque plures pari imperio imperarent, sed imperata ut fit, nemo exequeretur.

An. M. DC. XXXIV.

HOrnius Aldringerio & Hiſpanicis copiis,quæ in ipſa expeditione locis commeatu vacuis de induſtriâ circumductæ majus detrimentum quod nullo, quam ſi adverſo prælio decertaſſent, acceperunt, in Bavariam redactis ſuo arbitratu in Sueviâ hyberna metatur, & veris principio Bibraccum ac Memingam urbes recuperat, validam iſtam, ſed ubi nullius pretii miles, illam contra nullâ re munitam , ſed veterani inerant, ita anminiſtrante Oſſa Commiſſario (de cujus ſyncerâ in Cæſ. fide nemo non excepto ſolo Cæſare dubitabat) cui noxias per ſe Commiſſarii artes etiam ad arma tractanda, ubi majori præmio peccatur, extendere licuit. Eod. curſu Campeduno recepto Uberlingam ad lacum Bodamicum conſtantiorem

tiorem urbem quam fortiorem cui aperto lacu libera subsidiorum facultas (sed non semper in tempore aderant) acerrimis oppugnationibus nec quidquam adortus Buchornio debili ibidem oppido præsidio imposito quod Cæsariani neglexerant, oram illam totam diu Suedicis, armis infestam habuit. Inter hæc Walsteinius jam summæ potestatis quâ supra ipsum Cæsarem elatus erat, reique ipsius nisi etiam nomen haberet pertæsus, certusque flagitii ad quod facillime ab ejusmodi vota transitur, patratique potius quam suspecti, cujus par pœna, facinoris reus esse maturans omnes primorum ordinum duces in novi formam sacramenti adigit non permissuros ei à Cæsare imperium abrogari. Apparebat plerisque quantum è Rep. peteretur, sed sævitiam hominis, quâ ille etiam

aliâs

aliàs pro virtute utebatur, tunc ad peragendum scelus sola virtus erat, veriti subscripsere, eandem illi fidem servaturi, quam ipse Cæsari; fuere tamen nõ pauci qui bonâ fide perfidiam amplecterentur jam ab eo antea aut immensis largitionibus, aut earum rerum, quæ salvâ Rep. præstari non possent, promissis emti. Audita hæc in aulâ Cæsaris aut omnino non, aut in majus quam quæ remedium admitterent credita nullum dabant consultandi medium quid agendum quidve omittendum esset, donec Aldringherius magis tandem Cæsari quam Walsteinio fidere ausus certiora attulit, conjurasse eum haud dubie, idq; cum illo facinus audire paucos, nutare plures, si cessaretur, passuros omnes: facilè ex eâ relatione explicatu consilium fuit, edictumque in legiones ne quis Walstei-
nio

nio perduelionis manifesto dicto sit audiens. Egghenbergius Cæsaris ad id tempus unus summarum rerum rector potius quam consiliarius, tunc uti præcipuus semper Walsteinii suffragator à consilio exclusus, intellexit versum esse aulæ ingenium, itaque quod facillimè jam impetraturus esset, secessum in Stiriam, ubi ingentes eum Principis liberalitate concessæ possessiones exspectabant, petere præoccupavit brevi momento tam prope ab exule quam antea à principe abfuturus, fato potentiæ raro sempiternæ in ejus locum Trautmansdorfius aulâ & interioris amicitiæ nomine potitus, rerum militarium regimen Schlikius accepit par negotiis, neque supra, quod unum Walsteinium fato suo impegit. Dum Imperator consiliis terendo tempus magis imitatur principem

quam repræſentat, fortuna ejus proprio motu proditorem confecit, nam eo jam nomine ſuo monſtratus Walſteinius deſertuſque ab eis quibus aliqua honeſti cura, Pilſenâ quæ conjurationis ſedes erat, Egram pertendens ſolos eorundẽ ad extremum conſiliorum comites habuit Terſchium, Kinſchium, & Iloum, ſed eadem adventus ſui nocte à præſidiariis loci Scotis genere, Leslæo auctore, cum ſociis occiſus tantarum rerum omnem in partem quomodocunq; ſupervixiſſet ancipitem motum brevi exitu compoſuit, nemoque eo extincto aut conſcientiam facinoris ultra executus aut ultus eſt, ſola ut fortuna familiam Auſtriacam, quæ à lapſu tum prope abfuit in faſtigio ſuo conſervarit, non adeo quod in tempore detecta, quam quod properè in capite ipſo vindicata conjuratio ſpatium non de-

dit clementiæ Cæſaris, quæ æque noxia, ubi nulla & ubi nimia, vel cum miſerantis periculo cōjuncta eſt, in Cæſare tanta erat, ut ſi eum Imperatorem eſſe cæteri non meminiſſent, ipſe obliturus crederetur: nam non defuere qui etiam mortuum Walſteinium proditionis crimine abſolverint, eosq; qui primi eum deſeruerant accuſarent tanquam pari pravitate eundem quem antea corruperant foverantque, infamarint ac prodiderint, & ſublato Walſteinio Walſteiniani tamen animi ſuperfuerint. ſed res quæ ſucceſſerunt documenta dederunt bene fortunam Walſteinii morte uſam, nec defuit Cæſari filius ipſe Ferdinandus Ungariæ Rex principem locum inplere, qui exercituum curâ in ſe ſuſceptâ, quod omnium diu votum erat, & junctis caſtris cum Bavaro, cujus ſimultatibus

 per

per Walsteinii latus ad ipsum Cæsarẽ pervenientibus ejusdem morte egregiè parentatum, Ratisbonam longâ oppugnatione multisque cruentis oppugnationibus fractam recuperat, non iis tamen conditionibus quas victor ipse, vicinusque magis Bavarus memor cladium inde illaturum sibi vellet, sed recœptâ quocunque pacto defungi cogebat hinc Vinmariensis magno exercitu virium destinendarum causâ Bavariæ insidens, & Landshuto, ubi Aldringherius incertum hostili an proprii militis manu (nec enim deerant qui Walsteinii meminissent) occiderat, vi capto ferox, illinc trepidi nuntii significantes Saxones pleraq; Silesiâ subacta in Bohemiam transgressos jam ipsis Pragæ mœnibus insistere. Non negligenda erant Regi præ alienis domestica, jamque cum delectâ copiarum parte
eó

eò properabat invito Bavaro, qui uni bello incumbendum, nec ad omnem hostium motum summam rerum circumagendam censebat (sed sua cuique cariora) cum lætiora nunciantur Lamboium unum ex Cæsariis ducibus quanquam Maradius & Colloredius reliqui duo jam animis ad fugam, ipsi recessum vocabant, inclinarent, capto ad resistendum loco idoneo irruentes temere Saxones magno primum damno repulsos, post ipso tenore victoriæ, cujus continuatio ad res finiendas efficacissima est, insecutum totâ pepulisse Bohemiâ. Ergo regi regredi & se Ferdinando Cardinali Hispaniarum Regis fratri, qui Belgio regendo destinatus insignem exercitum & veteranorum Hispanorum robur omnibus Italiæ præsidiis evocatorum adducebat in Bavariæ finibus jungere va-

 cuum

cuum fuit. Eo & Lotharingo exule, quem copiis ſuis Bavarus ſeipſum jam militiæ deſuetum excuſans præfecerat, comitibus Donaverdâ & totâ Danubii orâ Vlmâ tenus recuperatâ in Noricum flexit, & Nordlingam validam urbē valido munitam præſidio obſedit. Hic Vinmarienſis, Hornius, Cratzius Cæſarius antè Dux & Ingelſtadio præfectus (quod prodere voluiſſe inſimulatus, dubiam perfidiam & anteactorum merito vix creditam manifeſto transfugio patefecit) & Wirtenbergici delectus, ſegnis numerus ille quidem & armis oneratus verius quam inſtructus, unde tamen quatuor exercituum inſtar effectū eſt, collatis cum Rege ſignis memorabili pugnâ vincuntur, Hornio ipſo & Crazio, qui poſt pœnas pro perfugâ capite luit, in acie captis, Vinmarienſi ſaucio cum paucis equi-

tibus profugiente, cujus temerariæ ferociæ ejus diei calamitatem cæteri adſcripſere, qui à ſummo certamine abſtinere, præſertim jam idoneâ obſeſſis ad vim longius ſuſtentandã manu ſubmiſsâ & commeatibus potius interclufis quod factu facillimum erat, Cæſarianos ad abeundum adigere ſuadebant. Par ſine dubio Lipſienſi cladi reddita clades, ſed non tam præſens aut tam proprium quam illic victoriæ præmium fuit, quia Cæſarius miles diutinis laboribus exhauſtus tempeſtivius eâ & intemperantius forte quam par erat frui maluit, opulentiſſimâ Wirtenbergiæ & proximis Cisrhenanis Francoviæque regionibus quæ longis uſibus ſufficere poterant intra breve tempus fulminis in modum ad ultimam inopiam evaſtatis. Hiſpani cum nullus jam æquo loco hoſtis ſe ſiſteret, nam

Verdanus equeſtres Ringravii alas, robur ſine controverſiâ Suedici equitatus, quæ à Vinmarienſi pugnæ pariter capeſſendæ quanquam prope aberant haud exſpectata fuere non inter poſtremos ejus calamitatis lapſus, ad Rhenum aſſecutus fœdâ conciderat ſtrage duce ipſo occiſo, mediam emenſi Germaniam in Belgium perdenderunt, & Rex viennam rediit ſumma Imperii militaris Gallaſſio permiſsâ, hybernis militi jam antea diſtributis, quæ Bavari properantius occupantes cauſam dediſſe viſi ſunt & reliquis qui periculorum æquales præmiorum ultimi eſſe nolebant, ut proſperarum rerum curſum eò citius illi quoque ad uſurpandam quietem flecterent. Abitu Regis ſolutâ caſtrorum diſciplinâ Galli trajecto ad Philippoburgum, quod immenſâ auri vi à Suecis redem-

tum possidebant, Rheno Haidelbergæ per arcem quam Sueci tenebant admissi, multiplices qui in urbe erant cum robustis copiis Cæsarios duces nec opinato oppressos ignominioso agmine quasi sub jugo deditos emiserunt, poterantque eos inultos delere, sed nondum aperti Cæsaris hostes videri volebant.

An. M. DC. XXXV.

POst Norlingensem victoriam res Catholicorum ubique respirare, nec solum æquare fortunam Protestantium, sed superare videbantur. Iam primum fœderis Catholici auspiciis hujusmodi exercitus cui Philippus Mansfeldius præfectus, sub signis erat, quo jam ad superiores Tillianorum temporum successus si Dux idem fuisset, haud temere aspirare poterant, Franconiæ deinde major

 pars

pars Herbipolensi arce recuperatâ ab hostibus purgata. Philippoburgum alteram inexpugnabilem arcem idem qui eam Cæsaris nomine pro præfecto obtinuerat Bambergius aditu occulto sibique soli cognito & ut compererat, incustodito nocte ingressus incredibili felicitate intercipit, immensis præter urbem in quam ut destinatam Germanici belli sedem eas Galli deposuerant, opibus potitus, quæ nomine direptæ prædæ militum, re in Ducum præfectorumque sinu fuêre: nec ferè quidquam jam cis Rhenum erat, quod nõ Cæsariis armis teneretur, & Spira ipsa transmisso flumine in deditionem venerat, sed hanc mox Vinmariensis ex conglobatis victarum partium reliquiis & Gallicis auxiliis injusti exercitus nomen refectis viribus per paciscendi simulationem interfecto aut in vincula

cula dato præsidio recipit. Augusta longâ & longinqua circumsidione, quæ Sueviam circumjectã eadem quam hosti obsessores fecerant, inopia desolatam perdidit, interclusis commeatibus ad extrema malorum redacta vix tamen à Suedicis presidiariis, quibus intermortuæ urbi ultima pertinacia immori decretum erat, faciendæ deditionis facultatem impetrat. Jamque Lotharingius superato & ipse Rheno in Provinciæ suæ fines transgressus magnum illic & in Galliis ipsis adventu suo rerum motum facturus credebatur, ingenti ubique Cæsarianorum fiducia, sed fortuna contra fuit non tam hostium virtute, quam victorũ vitiis. Mansfeldius circa Francofordiam in speciem obsidionis tota hyeme otiosæ adsidens ita res administravit, ut licet vir esset qui bellica-

rum

rum rerum consilia atq; una actiones suas magnificis orationibus nobilitare soleret, maximæ spei exercitum tanquam hoc ipsum in mandatis haberet, inopiâ majori quam ab eo hostis patiebatur, & omnium rerum corruptelâ ac negligentiâ confectum aut diffluentem ad vix digni nominis numerum redigeret, quod tamen ei per aulicam in Regiâ Cæsaris gratiam impune aut assensus consilii fuit non pati novis auctibus reviрescere grave Principi subditorum Ordinum fœdus, Galli plerisque munitioribus Alsatiæ locis à Suecis auro redemtis insidentes (eò evaserat illa deprædicata libertatis Germanicæ tutela, ut non solum serviret, sed etiam venundaretur) Lotharingum ita exceperunt, ut vana arma circumferentem multis millibus ferro fameque amissis nullo momento Pro-

Provinciarum ſuarum aditibus tentandis irritum ingloriumque inhæreſcere paterentur, ipſi lectas copias in ore ejus prætervectas Rohanenſi duce per medios Helvetiorum fines(tantum vetera ejus gentis mutaverant, ut armatus externus exercitus juſto agmine ordinatus in ſinu ejus conſpiceretur; documento itaque cuicunque alteri idem auſuro futurus, quantum compertis eorum inter ſe factionibus fidenter inſultanti, ſi experiundæ modo rei libido ſit, liceat) in Vallemtellinam emitterent, Hiſpanos, quibuſcum exoletâ pacificationis Ratisbonenſis memoriâ, brevi inter nationes naturâ hoſtes fidei vinculo; in apertas iterum inimicitias deſcenderant, novis in Italiâ motibus infeſtaturi. Jam miles Cæſaris Walſteinianorum temporum aſſuetudine, quæ niſi juſtis ſtipendiis ad diem

repræſentandis ut corrigatur ſperare vanum eſt, hoſtibus amiciſq; juxta gravis tanta immodeſtia ubique graſſabatur & ſtativorum nomine in Provinciales ſæviebat, ut inviſa antea Suedicorum licentia deſideraretur: acceſſit ad ea arctiſſimus annonæ frugũq; proventus, cum prius ſata collectave militari petulantia corrupta aut diſſipata jacerent, nec agri inculti nova ſufficerent, unde dira & quanta nullis temporum monimentis nota fames, & ex fame peſtis excepit, quæ duæ calamitates ea ſtrage deſævierunt, ut vix tertia hominum parte ſuperſtite nec melioribus poſtea temporibus inſecutis Germania in Germania quærenda ſit nullo quondam florentiſſimarum rerum veſtigio, niſi quantum urbes vicique ſitu ſquallidi, ſolitudine horrentes omnia cultorum deſiderio vaſta ac deſer-

deserta, quid ei vilis furor possit, ruinis suis contestantur. Unicum afflictis rebus remedium à pace sperabatur, quæ frequentibus legationibus ac congressibus Pirnæ alibique locorum inter Cæsarem ac Saxonem disceptata iis tandem conditionibus Pragę convenit, quæ privatim Saxoni quam universo partium nomini utiliores æstimatæ nec internas discordias personarunt, nec externis, qui jam non ii erant ut leges ab aliis accipere, sed ipsi ferre vellent, satisfecerunt probè intelligentibus, neque enim res tam occultè jactata quin appareret pacata Germania arma in se versum iri: Ergo dulce pacis nomen, sed casso effectu in atrocius bellum evasit, cujus ipsius cura, quasi certâ pace & minus intenta, & disciplina etiã fluxior fuit; quamquam omnes in Germania Protestantes

paucis inde aut nominatim, aut pro parte, aut suâ sponte exceptis (inter quos præcipuus fuit Wilhelmus Hassiæ Landgravius) pacem verbis acceptassent, Suecique idem pro tempore se facturos simularent, verum offensi postea Saxonis ut ferebant, secum tanquam cum victis non sociis agentis acerbitate, & post prorogatas cum Polono inducias novis è Sueciâ subsidiis confirmati quæstuosæ in privatum pacis convicium Saxoni & latæ è se opis oblivionem crudelissimo bello regesserunt: offerebatur & Vinmariensi gratuitus ad sua reditus, sed spes vana eum qui pacem belli amore exuerat, bellum pacis caritate depositurum; is ergo aperte Galli sacramentum accepit, & cum Cæsariani Spirâ, Vormatiâ aliisque ejus tractus urbibus in fidem receptis Moguntiam obsiderent, sociatis

ciatis cum Valletano Gallico duce castris adventus sui terrore eos in fugam conjicit: sed mox illi novis aucti viribus, adductis à Ferdinando Ungariæ Rege in expeditionem reverso, quam ita administravit ut raro in ipsis castris, nec procul tamen inde remotus Majestatẽ Imperii acrius ut videbatur absens intentaret, an quod inter militem inopem eum qui munificentiæ summus esset, pecunia vacuum versari haud decorum credebatur, in Gallos infensus revecti in Mediomatricum usque agrum cedentes insecuti sunt, ubi tum summa rerum hæsit, nullo ullam in partem facto momento, nisi quod Cæsarianis ab hoste otiosis vacuum fuit Franckenthalium, Moguntiam, & cæteras circa Rhenum urbes hostilibus præsidiis liberare, sed quæ in Galliis hyberna animis destinave-

rant (quorum major eis cura quam ipſius victoriæ) in devaſtatis Alſatiæ, Sueviæ, ac proximis regionibus figere coacti infauſtam pacis ſecuritatem & non minus gravia quam ab ipſo hoſte belli mala amicis ſociiſque retulerunt. Gallis hic triumphatis magis quam victis conſimilis fortuna alibi quoque locorum fuit. Nam in Italia Valemtellinam bis cruenta clade repulſis Cæſarianis, quos à ſummis Alpibus ingruentes compoſito Hiſpani conſilio à diverſa Larii lacus ora eodem tempore adoriundi hoſtis fruſtra in id intentos deſtituerant, egregia fama tutati ſunt, quam iterum Valentiam Hiſpanicum ad Padum oppidum magnâ vi nec quidquam oppugnantes ignominioſo infectæ rei exitu fædarunt, licet confœderati eos duo ſtrenuè adjuvarent: hinc Sabaudiæ Dux, qui ſine ulla
neceſ-

necessitate vendito eis Pinerolo paterna ambigua, quibus ille solis Sabaudiæ Ducum dignitatem nullius nec amici nec hostis nisi suo arbitrio indigam stare censebat, perpetuo Gallicarum partium jugo illigavit; illinc Parmensis, quem in Hispanos nulla res alia armavit, quam earum miseriarum quas vicinum suum Mantuanum coactum pertulisse viderat, sponte experiendarum libido. Motum quoque in Belgio bellum profligatis prope Namurcum Hispanicis copiis quas Thomas Sabaudi frater ducebat, feliciter auspicati, mox in indignas populationes, quibus Brabantiam crudelissimè vexarunt delapsi Gallici magis tumultus trepidationem quam legitimi belli terrorem iis gentibus, Batavis contrà qui icto cum eis fœdere florentissimas copias con-

junxerant (par Gallici exercitus robur fuit, vix ut memoria extet quandiu ibi Hiſpani rerum potiuntur numeroſiores uno tempore hoſtium exercitus in eas Provincias invaſiſſe) tempeſtivam pœnitentiam injecerunt, quod non ſuis ſeparatim conſiliis auſpiciiſque, quorum eos nunquam antea temere pœnituiſſet, hujus quoque anni expeditionem decreviſſent. nam brevi poſt ex tantâ ſpe res eorum adeo mutarunt, ut Schenkiano munitiſſimo præſidio, clauſtro haud dubiæ Bataviæ, quà ſe primis divortiis Rhenus in Vahalim Iſalamque dividit, inopinata Hiſpanorum irruptione capto, infeſtum in intimo Provinciarum ſuarum corpore hoſtem haberent, inſigni documento tam gravi expeditionum mole cœpta bella, non æque eventui reſpondere, quam quæ ita habili appa-

ratu geruntur, ut regi, & ſuis momentis adminiſtrari poſſint.

An. M. DC. XXXVI.

INfeſtiſſima reddit odia prioris amicitiæ recordatio, quæ ut in externis nunquam ſyncera exiſtit, inter concordes non longæ vinculum caritatis, inter infenſos major irarum incitamentum eſt, id Saxo à Bannerio Suecorum ductore perpeſſus, qui Saxoniâ ad tempus decedens, ſed amiſſis ad Havelam fluvium robuſtis legionibus, jam ex deſperatione quoque ipsâ, quippe cui nihil in Germaniâ habenti nihil perire poſſet, accenſis infenſius odiis ſe in Saxonis militem Domizium obſidentem circumegit, & inde cum clade repulſum ad Kirizium è veſtigio denuo aſſecutus fædiore ſtrage diſſipat, & Salâ fluvio ſuperato, mediæ illatus Saxoniæ armis

armorumque terrore ingentes undique pecunias, quæ ei prima ad perpetuandum bellum diligentiam fuit, extorquet omnia ferro flammâq; permixturus nisi arctis Saxoni rebus Hazfeldius Cæsaris jussu subvenisset, qui Bannerium ad Servestam optimâ equitatus parte mulctatum in Magdenburgicũ agrum rejicit: urbs ipsa, nam ædificiis incensis muri veterumque munitionum opera extabant, cæsis iterum ad Tangermundam Bannerianis, qui subsidio adventabant, deditionem pacta, eundemque casum secuta est Werbena munita ad Albim Havelamque confluentes arx & major Brandenburgici agri pars. Ad Witstochium fortuna iterum variavit, ubi Bannerius Cæsarianos Saxonesque justo prælio ideo quia se fugere putabant fugatos vincit, famaq; tenuit inter Saxones fuisse
non

non paucos qui armis Cæsariis,
animis Suedicis pugnarent, &
duplicis per se generis auspiciiq;
exercitus ut uni duci ad regendum
nimius rursus si duo imperent ad
commune periculum capessendum
minus concors, dum carptim pu-
gnat & suum quisque momen-
tum sequitur, distractis viribus in-
firmior fit una uni hosti ad resistē-
dum. Bannerius recuperatis post
victoriam quæ amiserat Magde-
burgo excepto, Turingiam Mis-
niamque turbinis in morem per-
currens Erfordiam oppidum, un-
de in ipsam Franconiam emissæ
ab eo prædatoriæ manus, inde fle-
xo itinere Torgam ad Albim ex-
pugnat, eoque fine anni hujus ex-
peditionem sistens id solum stu-
duit ut vi, minis, populando, uren-
doq; quam maximam pecuniæ vim
colligeret, ut militis è Suetiâ
submittendi certus ita nullius

nisi quod ipse sibi pararet stipendii securus. Pari exemplo Landgravius deponendorum armorum quæ magis in tempore proferret, simulatione jus à Cæsare consecutus hybernorum in quibus ipsi commodum Provinciis metandorũ, inde Hanaviam inexpugnabile prope Francofordiam oppidum ad extremum obsidionis à Cæsarianis redigi passus, repente eos à tergo aggressus fugat, & Paderbornensem, Monasteriensem Episcopatus, & Vechtio expugnato quidquid Bremâ tenus cis Visurgim est regionum, ipsamque Phrisiam jungendæ cum Hollandis manus causâ subactam exactionibus & rapinis dilacerat, & quanquam Hassiæ suæ idem à Ghezio Cæsariano duce fieret, patrimonium tamen ille suum in armis esse reputans perseveravit sanguine quærere, quod alii longo sudore para-

paravissent. Principio æstatis Vinmariensis Tabernas Alsaticas (superiore anno Cæsariani eas occuparant) recuperat, frustra præsidiariis obsidione diu strenue toleratâ opem à Gallassio exspectantibus, qui Stolhovio ad Rhenum otiosis stativis insidens in hostem nisi duplicato majorem exercitum haberet, ducturus non erat. Advenere ei, sed re jam transactâ novi è Silesia Butlero ducente delectus, tùm demum Rheno trajecto laboranti ausus est subvenire Burgundiæ, in quam neutrarum ad id tempus partium (Helvetii fidejussores erant) non indicto à Rege Galliæ bello missus Condæus Dolam obsidebat. Prior obsessis Lotharingius opitulatus est, & urbe discrimine exemtâ conjunctis cum Galassio viribus in ipsam se Lugdunensem Galliam populabundus effudit, jamq;

Virduno ad Ararim opportuno ad bellum porro porrigendum loco potitus ſtabilem in hoſtico pedem fixiſſe videbatur, ſi idem in Gallaſſio conſilium fuiſſet, ſed is rebus ad res gerendas neceſſariis, tormentis præſertim, & inſtrumentis aliis urbium expugnandarum ſe diu deſtitutum, poſt præterlapſis jam cum æſtate occaſionibus & hybernis imbribus ſupervenientibus non jam in tempore inſtructum arctis inſuper commeatibus hinc Alſatiâ quæ tota in hoſtium manu, hinc ipſis Provincialibus quos Cæſariani aſſuetâ rapiendi licentiâ ipſis hoſtibus infeſtius in ſe armaverant, horum autem armis & à fronte, à latere cinctum excuſans transferendi in Gallias belli ſpem oſtendit tantummodo, ſtatimque in Germanias irritam retulit, ubi hybernis iterum occupatis

patis quin ea in hostico obtineret Hispanorum culpam fuisse arguit, qui Verdano, Piccolominio, & flore tam equitatus quam peditatus Cæsarii à se abducto Corbejâ in Picardiæ finibus munitâ urbe captâ, cum sicut inter se & illos convenisse dicebat, in plana Galliæ descendere, sibique ad Lingonum fines, ut juncto virium robore Suessionensem Comitem præter cujus copias nullus tum eis par in Galliâ exercitus sub signis erat, debellare maturarent, occurrere debuissent, potiori propriarum & propiorum sibi rerum curâ ad reliqua Picardiæ præsidia Belgio imminentia expugnanda adjecto animo composita secum consilia & certam victoriæ spem quæ in celeritate posita erat, corrupissent spatiumque Gallis sese confirmandi dedissent, qui eodem tem-

pore in Italia castris trans Ticinum in ipso suburbano Mediolanensi agro prope Olegium positis ab Hispanis, quibus robustæ è Germaniâ legiones novæ eo anno subsidio venerant, justo certamine fusi cis flumen rediguntur, summâ tamen rerum nihil ullam in partem variante nisi quod Torasius, magnâ vir inter Gallos militari gloriâ, sub ignobilis vici explorando aditu globo trajectus eis ereptus est, & Dux Parmensis totam ditionis suæ provinciam hinc ab Hispanis omni clade belli evastatam, illinc ab ipsis Gallis Placentiam compositis insidiis pæne interceptam vidit, serâ amicorum quos deseruisset, quosque nuper adscivisset æstimatione. Fine anni Ferdinandus Cæsaris filius redux ab expeditione quam, ut priore anno, in propinquo absens consiliis rexit, indictis Ratisbo-

am comitiis Rex Romanorum reatur, non ad extremum defe-entibus Germaniam fatis, cum paulo poſt inſecuta Cæſaris mor-e nihil ad plenam ejus perniciem quam diuturnum interregnum & anarchia, quæ ut re obtinebat, ita etiam ipſo nomine imminebat, deeſſe videretur.

An. M. DC. XXXIV.

FErdinandus ſecundus Imp. fatis concedit Princeps univerſis animi bonis, ſed unâ in Deum pietate, ad quam omnes fortunæ caſus proſperos retulit, adverſos fregit, rectiſſimè excellens, nam liberalitatem, clementiam reli-quaſque virtutes ſi modum egre-diantur excuſes rectius quam laudes. Verdanus Hermenſtanium acceſſu inviam arcem circumfuſis equitum turmis eminus obſidens Haſſos commeatum inferre mo-

lientes toto cœſos campo exigit frequentibus hujuſmodi expeditionibus quæ melius manu quam conſilio geruntur aſſecutus ut etiam iſtis ſufficere crederetur, ſed annus inſequens experimentum contra dedit. Mediâ hyeme Bannerius Lipſiam oppugnat, quæ urbs toties capta didicit tandem præſidium à virtute petere, & vi illatâ ſtrenuè defenſa docuit arma ut fortibus honeſta, ita etiam ignavis tutisſima eſſe, ab eo experimento nullam ille validiorem urbem ultra tentare auſus miſeræ Saxoniæ excidio Regi ſuo qui ibi ſupremo vulnere votivum Germanicæ libertati ſanguinem effudiſſet, parentare perſeveravit, non immemor interea captæ Torgæ mœnibus ita ſe immunire, ut ad eum depellendum omnium Cæſariarum virium moles eo convertenda eſſet Gallaſſius,

lassius, Hazfeldius, Marazinius,
Cæsarii, Ghezius Bavaricus, Gli-
zingius Saxonicus duces affuê-
re, accessit post & Lunæburgi-
cus (civilium ille bellorum de-
sultor mox in his, mox in illis
partibus erat) & novis cum
Croatarum subsidiis Suarzenber-
gius, tantusque ducum ac le-
gionum, in quibus gregalem mi-
litem sæpe, nunquam ordinum
ductores desideres, numerus ex-
titit ut ostentandæ semel rei
causâ Gallassius insignem ma-
num ex solis militiæ præpositis
constantem in hostem justo præ-
lio invadendum opimis dandis
vel capiendis spoliis emiserit:
at Bannerius tamen diu cuncta-
tus est fugere magnâ seu fortitu-
dine, seu calliditate ad Saxo-
niam ille funditus perdendum
intentus, ut intra quem finem suæ
populationes stetissent, inde amici

Cæſarii militis inciperent, & id paucos dies fugæ ſupraſedendo aſſecutus impune ſe in Pomeraniam proripuit, Cæſarianis in tantâ multitudine hoſtem elapſum perſequentibus acrius quam inclusum cuſtodientibus, qui tamen ad Cuſtrinium facilem defenſu Oderæ fluvii pontem haud dubie in manibus hæſiſſet, niſi Brandenburgicis loci dominis præſentior ea ratio viſa fuiſſet hoſtem unaq; amicum tranſmittere potius, quã utrumque in cervicibus habere, Saxone non minus læto quod ab iſto quam quod ab illo reſpiraret. Ita eo anno res Suedicæ intra Pomeraniæ fines redactæ ſunt Saxone, Brandenburgico, Lunæburgico ſua per otium recuperantibus, Gallaſſio, penes quem ſumma exercituum cura, ſegni per totam æſtatem militiâ tandem adultâ hyeme in ipſam penetran-

netrante Pomeraniam Tripsescio, Wolgasto, post Domino ipso armis expugnato; Anclamium, Stralsundia, Stetinum vim illatam facile sustinuerunt liberis mari suppetiis, & Cæsarianis ob commeatuum inopiam, quæ eos tanquam umbra semper insequebatur, nullam justam obsidionem aggredi ausis Vismaria, Rostochiũ & reliqua Megapolitana ora, quæ se suis opibus defendere poterat neutrarum, quæ id non poterat utrarumque partium fuit. Res Hassicas Landgravius Gulielmus morte quam hic annus vidit, vitâque sua juxta pessumdatas ne etiam in posterum erigi possent Gallis liberorum tutela testamento commendatâ permisit, idem supremum Sabaudi morientis judicium fuit dubium caritaténe illecti an fraude uxoris quæ Galliarum Regis soror suspicione non

caruit maritum habuisse quam habere maluisse, fuitque gravissimi id belli præsentis seminarium quo sub tutelæ nomine assueto regibus colore dominatio quæritur. At non Gallis eadem apud Rhætos gratia perseveravit, qui eos finibus suis longè fœdissimo hoc anno abitu excedere coegerunt, quam illi ignominiam jactatis ingentem semper mutabilem, & libertatem suam ab ea maximè virtute æstimantem ingentibus congiariis ultro emisse visi sunt, faventibus Hispanis, sed pari contra licitatione similem haud dubiè sibi mercem præstinantibus. Vinmariensis trajecto supra Argentoratum Rheno magno novorum tumultuum terrore Germaniam implet, sed Verdanus tandem Hermenstanio ab extrema inopia ad deditionem coacto victor ne porro
pro-

progrederetur compescuit, post quæ flumini inædificarat munimentis expulsum illis finibus omnino ejecit, at felicior ei fuga quam sua Verdano victoria fuit. nam in opulentam Delspergensem vallem faucibus incolarum incuria neglectis penetrans liberalia hyberna habuit, Verdano Brisgoio deserta, sterilesque Hercinii saltus, & inania Sueviæ in præmium gloriæ simul & stipendium cesserunt. In Belgio Batavi Schenchiano munimento anno superiori recepto Bredam non dimidio tot mensium spatio quibus ea urbs Spinolam fatigavit, Hispani Venloum & Ruremundam in duplum compensata unius urbis jactura, cujus tamen permutationis Hollandos non pœnitebat, recuperant. Galli Damvillerium aliaque minoris nominis oppida in Lucenbur-
gen-

genſium, Atrebatium, & Hanno-
niæ finibus expugnant, domeſti-
cam quoque ruſticorum ſeditio-
nem in Pictavienſi agro experti,
at non Richelio ingenium infra
ruſticos, qui ſuperioribus annis
Memoranſium & primaria nobi-
litatis capita eiſdem humoribus
agitata miſſo à paucorum capite
ſanguine curarit, ut non tunc
quoque conſiliis manuque incon-
ditam paganorum inſaniam com-
peſceret, idem Luſitani in Regem
ſuum auſi, ſed compoſiti tunc
magis quam coërciti tempus il-
lud crudæ adhuc rebellionis ſub-
ſequentibus demum annis ad ma-
turitatem perduxerunt.

An. M. DC. XXXVIII.

VInmarienſis refecto in Del-
ſpergenſiũ faucibus pro libi-
tu exercitu improviſo inde emer-
gens per Baſileenſium fines, qui
ſe

e ad resistendum impares & me-
liarum partium fidem conniven-
lo licet alteri tamen coli jactant
ad Rhenum pervenit, eoque tra-
ecto Sechingam, Valdshutum
incolis quoque profugientibus
vacua oppida, Lauffenburgam
ubi, quod quærebat, insignis ope-
ris pons fluvium jungebat, & vix
digni nominis præsidium contrà
ac Verdano firmiorem ac suum
militem eo imponere gestienti
affirmatum inerat ne majoris
alendi præsidii necessitas quæ in-
de ad Brisaccenum præfectum
Reinahium pecuniæ exactiones
deferebantur minueret, terrore
armorum occupat, Rinfeldam ubi
alter non minus firmus pons, ope-
ribus cingit. Ubi id in Bavaria &
apud Cæsarem auditum, con-
festim Verdanus, Sabellius, Sper-
reuterus, Enchefordius & Fursten-
bergius emittuntur ut hostem

trans Rhenum rejiciant: nemo ex vulgo erat qui à tot ducibus rem non optimè, ex rerum peritis iterum nullus erat, qui non pessimè gestum iri crederet habuitq; res prædamnatum à ratione & tot priorum successuum exemplis eventum. Vinmariensis eos adventantes quamquam primo nō sustinuisset & Rinfeldam coactus admisisset, postero die in eam negligentiam effusos tanquam ipse nusquam esset audacter agressus vix dimidiæ hore spatio exercitu toto fœdissimâ fuga dissipato omnes illos duces excepto Furstenbergio qui naviculam ad Rhenum nactus aufugiendi habuit facultatem, & plerosque præterea majorum minorumq; ordinum ductores capit, inde Rinfelda deditione receptâ totâ effusus Sueviâ & depopulato cursim agro Wirtenbergico Friburga Brisgojæ armis capto longinqua

inqua Brisaccum circumsidione ommeatibus prohibendis, ubi ciebat majore industria pecuniam, quam frumentum rerumq; ad longiorem obsidionem necessaria-um invehendarum consilia tra-tata esse premere instituit. Evo-catur ad res lapsas restituendas Ghesius Bavaricus Dux eique à Cæsare Sabellius qui clam ex hostium manibus effugerat adjun-gitur: duo iterum duces, duo diversorum auspiciorum exerci-tus fortunam ut apparet malè ge-stam quia plura uno capite rexe-rant, pejus correxere, prope Wit-tenviherium à multo minoribus Vinmariensibus copiis, cum Sa-bellius in primo, Ghezius in po-stremo, nec tamen ille ut hunc ex-spectaret, hic ut illi succurreret agmine curaret flagitiosa magis quam damnosâ fuga funduntur: tùm Brisaccum jam justæ obsidio-

nis operibus cinctum. Sabellic Lambojus, & Golzius uni duc (nullius rei minus pœnitebat) duces suffecti, sed Ghezio parere jussi. Compositum cum Lotharingo ac Mercio fuerat ut eodem tempore hi cis, illi trans Rhenum Vinmariensia castra invaderent: illi die ex compacto obito, cunctante Ghezio facile superantur, iste quasi res ibi perditas de industria exspectasset per se castra adortus, quanquam duobus jam munimentis à Lamboii milite expugnatis, porro perrumpere proclive esset, receptui cani jussit & re infectâ tanquam hanc imperii tesseram accepisset ut veniret, videret, fugeret, retro acto agmine Brisaccum indefensum, ipse jussu Cæsaris à Bavaro in vincula datus: sed post duos inde annos sine mulctâ dimissus ancipitem famam reliquit perfidiâne peccasset an socor-

ocordiâ, quæ ei pro innocentiâ
.c forſitan pro ſapientiâ fuit. Ita
nunitiſſimum oppidum in hoſtis
ooteſtatem venit, quod ipſe poſtea
ıdmiratus eſt quî à ſe capi, mi-
:anturque nunc omnes quî amitti
ootuerit, cum ejus arcis conſer-
vandæ ſalus tot ſimul capitibus
tam anxie curaretur: ſed hæc
ipſa curatorum multitudo cum
alter alterum turbaret exitio, ne-
moque ſollicitus fuit, quod ſum-
mæ ſalutis caput, ut convectis in
anteceſſum copiis, longiori, ne-
ceſſitati provideretur, id quidem
Reinachius per ſe facere debue-
rat, ſed fama tenet uxorio illum
quam ſuo magis imperio res ad-
miniſtraſſe. Tanta Briſacci amit-
tendi ſollicitudo fuit, ut res quo-
que Pomeranicæ negligerentur,
quas Gallaſſius gerere juſſus con-
ſiliorum affatim, ſubſidiorum ni-
hil habuit, cum in Provinciâ in-

 vicem

vicem à se & ab hoste evastatâ miles sine stipendio sine hybernis in diem & casu vivere cogeretur, nulla re ad victitandum reliqua præter cænum & cœlum, & eruta fortè in ipsis devastatis agris defossi humo ab incolis frumenti vis exprobasset magis inopiam populatoribus suâ culpâ factam, quam sublevasset. At Bannerius expeditis mari commeatibus non solum sustentandi sed etiam augendi emendique militis (non ære id sed solâ victus copiâ præbitâ fiebat) facultatem habuit, ergo transfugiis Cæsarianorum & domesticis è Suetia supplementis brevi exercitum viginti amplius millium militum eduxit, & Wolgastum ac Daminum uno tempore arctâ obsidione circumvallavit. Urbem illam quamdiu Webelius sustentavit, ne spe quidem subsidii inter-

terſepto per longum terræ ſpatium aditu, hanc prope quidem adveniens verum Peinæ fluvii cui inſidet præruptis ripis impeditus irritis Gallasſius ſuppetiis ſed convectis ante diſcrimen cibarius ita juvit, proſperiori famâ quam Briſaccum veteris illa hæc nuper parte poſſesſionis arx in annum inſequentem victorem diſtulerit hoſtem: æſtatem autem abſumſit, ut trajecto ſæpius ab alterâ in alteram partem Albi, quum Bannerius ſolis commeatibus qui eo duntaxat fluvio ſubvecti omnibus circa vaſtis deſertisque haberi poterant, interpellandis ſtuderet, nomine magis quam numero exercitus incolumi conſervato nihil hoſti ignominiæ deberet, donec tandem hyeme ingruente fami cedere coactus militem novisſimâ inopiâ conflictarum in Bohemiam hye-

matum reduxit. Lunæburgius hyberna Cæsarianis ab eo petentibus intrepidè præcidit, jam dudum misso cum Suecis quasi mediarum partium sequendarum consilio: intellexit Gallassius quod qui talia tali tempore deliberant, haud dubiè desciverunt, ergo ne paratâ perfidiæ occasione, quæ maximum ejus maturandæ incitamentum, in medio hinc à Suecis, hinc à Luneburgico deprehensus opprimeretur, tanto magis se subducere festinavit: tùm Bannerius libero Albis transitu in Lunæburgicum agrum sine maleficio, sed inde in Misniam & Turingiam cum hostilium omnium cladium terrore transgressus receptis ad se Suedicis qui ad Visurgim res curabant ducibus, mediâ iterum Germaniâ victor impune volitans docuit efficacissimum servitutis telum esse, quos
sub-

ſubjugare velis, dividere. Palatini liberi conſcripto Anglorum & Batavorum ope non contemnendi roboris milite Meppenam à Suecis venditam (adeo ne gratuita quidem ſed magno ab exteris pretio redemta odia inter ſe Germani exercent) omni copiarum genere replent, ut eam pro ſummâ belli arce & armamentario habeant, ſed urbs hæc improviſâ eis invaſione intercepta, ipſi juſtâ deinde acie ab Hazfeldio cæſi, captus alter, alter profugus paternam fortunam veterũ irarum admonitam potius quàm ſatiatam longo infelicis familiæ infortunio ſenſerunt. Hiſpani in Italiâ inſignem Bremii à Gallis intra fines ſuos inædificatam munitionem, mox Vercellas urbem validiſſimam ad externum quoque hoſtem arcendum circumvallatam, quæ opera Galli bis fruſtra

transgredi conati, iisdem artibus quibus illi tot celebres Belgii urbes à Batavis ereptas sibi vidêre, majore adversus oppugnaturos quam oppugnandos hostes diligentiâ capiunt. Profuit eis & in Belgio cunctatione ad quam naturâ inclinant, omissa Batavos Calloensi novo præsidio in ipsas Antverpiæ cervices moliendo illaborantes inchoatâ statim re invasisse, parique & animo & consilio Geldriam urbem ab eisdem obsessam non dato circumvallandi spatio junctis Lambojo duce Cæsariis legionibus hoste magnâ clade fugato liberant, eademque eis fortuna adversus Gallos Audomarum & Hesdinum obsidentes adfuit, nam & tunc Cæsario milite Piccolominio ductore opitulante sua egregiè tutati axiliatoris res summo in discrimine reliquerunt. Gallus tot post annos quæ-

quæſitum longo matrimonio filium hoc anno natum ultra mortale gaudium accepit, magna haud dubiè Galliæ bono ex certa jam Regni ſucceſſione, quam fratres impatientius ac liberi exſpectant.

An. M. DC. XXXIX.

SOlutis omnium Circulorum Imperii conventibus quos fine anni ſuperioris Cæſar indici juſſerat decreta publicantur, quâ ſtipendii ſumma, quibuſque in locis ut æquum omnes onus ſuſtineant, miles hybernet: audita à longo intervallo inter arma legum vox ſtatim conticuit, & Commiſſarii arbitrio ſuo ut ſemper Rempublicam tanquam hæreditatem partiti leges laudabant, ſed neceſſitatem unicum hodie potentiorum telum quæ ipſi ferre nequeant, aliis imponendi, legibus

bus anteponebant. Bannerius in Misnia Salissium Cæsarium ducem Gallassii in hyberna euntis agmen tardius assequentem procellæ in morem obtritis quas regebat legionibus capit, ab ea pugna victor Saxoniam iterum totam depopulando Zuichaviam subigit, sed à Fribergæ non infirmæ urbis oppugnatione repulsus fiduciam dedit Marazinio alteri Cæsariano duci vindicandæ prioris ignominiæ, ergo inconsulto Gallassio, ne dum exspectato (cujus se gloriam eo facto exæquaturum sperebat, communicatam cum superiore pro amissa reputans) in hostem, cui interea evocatæ à Visurgi copiæ suæ supervenerant ignaris Cæsarianis & omne victoriæ momentum in earum absentiâ verti ratis, inexplorato ducit, à quo gnaro quanta confidentiâ veniret exceptus

Daniel

: brevi certamine victus exerci-
um fœdâ clade amissum fœdiore
ıgâ deserit, uti omnis arrogantia
ec ad officium suum ante discri-
nen ferox, nec in fugâ pavida ad
ecus suum respicit, & ille tamen
oft impunitus veluti innocens
uperfuit: fugientis vestigia Ban-
ıerium in mediæ Boemiæ viscera
nduxêre, ubi ille Leimarizio, Brã-
lisio opdidisq; circumjectis poti-
us, ipsis Pragæ mœnibus justæ fæ-
pe oppugnationis terrorem osten-
tando, ac libero in Moraviam &
Austriam ipsam si fortunæ suæ in-
sistere voluisset, penetrandi aditu,
Imperatorem coegit omnia simul
propinqua ac longinqua circum-
spicere subsidia. Bavarus peten-
dis suppetiis proximus erat milite
jam suo longis hybernis à præ-
teritæ expeditionis infortuniis fa-
tis refecto, sed is suo ipse discri-
mine anxius, quippe populatores

hoſtium in Palatinatu ſuperiori jam paſſim conſpici nunciabãtur dum inter ferendũ differendumque auxilium dubitat, hoſte ab eadẽ ipſa dubitatione promti à tergo ultoris, ſi victoriæ rectà inſiſteret, & diſtento & ambigente, ſpatium dedit ſuas interim Hazfeldic in Boemiã è Weſtphaliâ traducendi copias, cujus adventu res ita cõfirmatæ ut tamen urbibus duntazat defendẽdis hoſtem ſe Cæſariani ſuſtentaturos ſperarent, is enim & ipſe eo tendebat locis quæ cæperat ſumma induſtria permuniendis & fœdũ interea in modum quocũq;ſe extendere poterat Bohemiã devaſtando (ſæpius una nocte plura quã centũ arciũ, pagorũ urbiumq;ac vicorum incendia numerare licuit) ut quam diu poſſet ſedẽ belli in gentiliũ Cæſaris Provinciarum ſolo haberet: novo itaq; ad eum penitus exigendum & du-

e & exercitu opus fuit ac summæ
ei militaris præpositus Leopol-
us Imp. frater, additusq; ei qui
pecie obsequii regeret Teutoni-
us Magister (Gallassius missionē
mpetravit, dubium promtius ne
latam an acceptam) exercitum
Piccolominius è Belgio adduxit,
ubi insignis ei hoc anno à Gallis
Theonvillæ obsidione pulsis victo-
ria contigerat, quam in ipsam Gal-
liam ferēte fortunâ Hispani inter-
pellarunt Hesdino ab alio Gallo-
rum exercitu circumsesso auxi-
lium orantes, sed priusquam eo
veniret urbs in hostium potesta-
te, ipse nec quam omiserat, nec
quam secutus fuerat, rei compos
fuit, sed dum omnia hæc in Regiâ
Cæs. consultantur, deliberantur,
facta consultis junguntur, præsens
se totus circumegit annus, & inse-
quēs demum documentum dedit,
quam benè Cæsar, petito à domo

ſuâ ſupremi armorum regimini auſpicio res gerandas, quibus ipſe præeſſe nollet, fratri permiſerit. Sueci Damino hoc anno longam per inopiam recuperato Pomeraniam in juſtæ Regni Suecici Provinciæ formam redigunt, extinctâ quidem priorum Ducum ſtirpe jure ad Brandenburgicos devolutam, ſed victoria id Suecis tranſcripſit nullo novo exemplo, ut quod quis aliis opitulandi prætextu ſuum fecit, ſuum & nuncupet & ſperabant, ut à Germaniâ conceſſum olim externis ſit de Pruſſia, ſic ſe Pomeraniam & in pace habituros: pari fere ex causâ Briſacci poſſeſſio Gallos & Vinmarienſem dum eam uterq; ad ſe trahit, non obſcurâ ſimultate diſtraxit, illis plus in auro quod à ſe ſuppeditatum, iſto plus in virtute quâ rem confeciſſet, pretii jurisq; ineſſe autumantibus; evocatus ille qui-

cidem sæpe in Gallias magnâ
præmiorum spe, sed pro stulto re-
ıtans qui suæ potestatis esset,
ienæ ut fieret, nihilo secius ta-
ıen Galli miles, at non satelles
se perseveravit, ejusque jussu
urgundiam aggressus Pontarlino
apto incolis omnibus flammâ
erroque trucidatis, (seu ad juben-
lum ei scelus animus suffecit, seu
d vetandum defuit) extremam
ıanc nomini suo immanitatis la-
bem imposuit: nam dum novam
n Germaniam expeditionem me-
ditatur paulo post peste sive quo
alio lethi genere periit, nec enim
defuit qui veneno interceptum
crederet, atrociore semper remo-
re erga eorum virorum exitus,
qui non solum hostes à magnis
injuriis, sed etiam amicos ab im-
modicis vel opibus vel meritis,
quibus pro gratiâ odium repen-
ditur, ita affectos habent, ut quos

perferre nolint, efferre desiderent qui extinctum jactantissimè luxerunt, cum soli ex ejus morte compendium ceperint, suspicionem præbuerunt quæ captassent haberi quam exspectare, & incerta mutationem amici; pœnitentiam properatâ compendii possessione prævenire maluisse. Primores Vinmariensium castrorum amisso capite discordes dum alter alteri parere recusat, tandem in eo concordes fuère, ut Brisaccum, se ipsos, fusum fundendumq; sanguinem, ac domini prioris memoriam Gallico auro venderent, milite cui neque boni intellectus, nec mali cura duces bellumq; sequente. Tantum Gallis in eo sitũ fuit, ne copiæ illæ caput haberent, ut Palatini filium ex Angliâ ad eas properantem veriti ne si ille exercitum pronum occupanti invasisset, res suas cum Cæsare neglectis se componeret,

ontra fidem gentium in itinere
xceptum longâ cuſtodiâ deti-
uerint, nec injuriam eam Anglus
d quem præcipue pertinebat niſi
nani rumore conqueſtus eſt do-
neſticâ Scotorum rebellione ſol-
icitus, qui nec toti ſervituti nec
toti libertati aſſueti facilem dant
materiam externis, ac maxime
Gallis res Anglicas turbare mo-
lientibus. Bavaricus exercitus
quamvis ſtatim à morte Vinma-
rienſis magnarum ſi vellet rerum
occaſio invitaret, Rhenum trajice-
re cunctabūdus cum interea com-
poſitis Galli cum Vinmarienſibus
tranſitionis pactis Palatinatum in-
vaſiſſent, nec ille tamen vel tum
impediſſet ne locis aliquot ibi
commodis potiti, etiam Rheno
ipſo ſuperato, in mediæ Germaniæ
intimo Wetteraviæ ſinu hyberna
occuparent, multum ſiniſtri rumo-
ris & ſuſpicacis ſilentii præbuit.

Galli acceptum ſuperiori anno à Hiſpaniâ dedecus Fonterabiæ Cantabrica urbe, terrâ mariq; obſeſſâ cum totius exercitus caſtrorumque excidio repulſi hoc anno rurſus abolere, & Salſas mediterraneæ oræ arcem Occitaniæ Provinciæ ſuæ non ſecus atque oculi innatum ulcus jam dudum excindere cupientes, magno rerum apparatu diu oppugnatam capiunt. Fortuna vertit conſilium, Gallosq; poſt eventum magis juvit habere quam evertere arcem, ſibi quoque jam poſſidentibus opportunam ſed brevem iterum hunc eis victoriæ fructum reddidere Hiſpani, maximisque & ipſi apparatibus, quorum vix dimidia pars ſi in tempore inſtructi fuiſſent, ad conſervandum locum ſuffecerat, amiſſum Gallis extorquent, nec vero Hiſpanis ipſis diuturnam lætitiam Catelanorum, quorum in fini-

finibus ea arx, tumultuantium, post rebellantium, inde apertè descifcentium fecit defectio, quæ adulteratæ veterum Gothorum Alanorumque reliquiæ dum non tolerant injurias quas hybernantes apud eos milites nec præscriptum stipendium accipientes (adeo illa tot toto terrarum orbe obstetricandi bellis necessitas inexhaustissimum etiam Hispanicæ Regiæ ærarium evacuârat) jure quodam suo ut alibi in Provinciales usurpabant, remedium multis frustra querelis in aulâ quæsitum ex bello invenere.

An. M. DC. XL.

LEopoldus Cæsaris frater receptis ad se Piccolominii legionibus viribusque ita auctis ut non ultra captivæ hostem insultare Bohemiæ patiendum videretur, ad prima & dubia signa veris

in eum movet Koningsgratio propinquo Pragæ non contemnendo oppido haud longis ante temporibus capto, si id ei validius, quod magno studio faciebat, emuniendi tempus concessum fuisset, longum in eadem sede & difficile bellum facere molientem: excepit expeditionem non dilato rei agendi tempore, & prono momento quod plerumque qui prior, aggreditur habet, à duce novi decoris avido properatam prædamnatus virtuti Austriacæ, & raro non secundus quando ipsa in rem præsentem venit, fortunæ eventus, oppidumque illud primo impetu recuperatum tantum in omnes Bannerii copias terrorem vulgavit, ut à pugnando ad convasandum conversa cura (nec enim subitæ profectioni apta tot totâ desolatâ Bohemiâ comportatarum rerum moles) mox auditâ Bran-

randiſii expugnatione ne conva-
ndi quidem exſpectato tempo-
r, ſed raptim aſportatis quæ im-
edimenti minus adferrent Leit-
narizio & reliquis quas occupa-
erant urbibus, cum ipſo comme-
tu quem ducendo bello conve-
erant, deſertis ad confines Miſ-
niæ Bohemiæque montes ſe reci-
perent, locorum ingenio tantiſper
dum prædam in tutum præmit-
terent, ſe tutaturi: inhærebat
fugientium tergis Cæſarius miles,
nihilq; ſibi ad ceſſandum tempo-
ris indulgens novo diuque exſpe-
ctato duci, qui ſpem magni no-
minis tam læto principio imple-
tum ibat, virtutem gloriæ ejus in-
ſervientem magno ubiq; ardore
approbare ſatagebat, nil igitur an-
tecapti Suecis montes niſi ad fu-
gam tutius perſequendã profuere,
magnam tamen impedimento-
rum partem aut igne corrumpere
aut

aut hosti cedere coactis, atque ita paucorum dierum spatio, quod multorum mensium quamvis prosperæ fortunæ opus etiam periti rerum fore opinabantur, tota ab hostilibus armis purgata Bohemia bellum in Misniam transmisit: eam ingressus Cæsarius exercitus electissimis Bannerii equitum turmis, quas Pfulius ducebat, equestri turbine ab alariis antecursoribus protritis, Suecum cunctantem nec tantam in hoste celeritatem providentem admonuit, ut graviori quæ instabat imminentium quoq; legionum tempestati è Misniâ se in Turingiam subduceret, ubi fugientem Galliæ Longovillano duce & Vinmariensium copiarum reliquiæ exceperunt, Hassi quoq; à tergo erant & Lunæburgici illi suarum haud dubiè partium fœminâ liberorum tutrice & mariti testamento & suâ sponte jam dudum

um Gallico auro & Suedicâ fa-
tione ad perpetuanda turbanda-
um rerum consilia arctius quàm
exsolvi posset, illigatâ, de Lunæ-
urgicis quibus adhuc neutri par-
um addictis utrum vellent lice-
et, meliora Cæsariani sperabant
ccupaturos eos hanc quæ in ma-
u sempiternæ occasionem glo-
iæ, ut junctis nunc maximè op-
ortuno & forsan nunquam re-
lituro rerum finiendarum tem-
ore cum reliquo Rom. Imp.
corpore consiliis ac viribus tam
diu optatam ab hostibus, Suedi-
cis præsertim non alienis, si major
eos vis apud Gallos excusatos
redderet, pacem aut ab invitis
maturam stabilemqne victoriam
parere, & tandem aliquando unà
debellare adjuvarent: sed præva-
luere inimica Germaniæ fata, &
Lunæburgicus Suedici satellitis
satrapa, & Prætorii ejus assecla

(nam quidquid gerendum, & alauspicio ejus & in famam Suedicinominis cedebat) quam sibi, majoribusque suis, & tot consanguineis Principibus, quos perpetuo magni beneficii auctoramento sibi obnoxios facere poterat, magis quam ut se ipse exteri dominatus mancipium fieri pateretur, similis esse maluit, nec color eum suus quasi expertas Cæsarii militis rapinas exhorruerit à gravissimâ quam eo facto meruit famâ vindicat, nam idem ei & qualecunque aliud asciti vel socii, vel quod verius, domini ingeniũ perferendum, & quod ab alio necessitate coacto, nec diutius quã ipsemet in alias terras bellum à se exonerasset, forte passus fuisset, idipsũ ex alterius magis ancipiti libidine non forte, sed certè metuendum erit. Lunæburgicis ergo & Hassicis auctus subsidiis Bannerius jam

ultro

tro in Cæſarianos ſe obvertit, otriturum ſe eos tot novis ad verem adjunctis exercitibus haud uaquam ambigens, ſed illi in iunitis Salæ fluvii ripis caſtra meante Piccolominio, peritiſſimo loorum capiendorum duce, tales ſe ſtendere ut ipſe quoq; æqui loci ertamini diffidens ſtativa ſtatiis conferret, ſatis in præſentiâ raus ſi ne quo illi progrederentur enuiſſet, tandem pabuli aquarumque penuriâ prior è locis occupatis exceſſit: tendebant in Franconiâ Bavaricæ ſeparatim à Cæſarianis copiæ, has ſe ſolas & neglectas oppreſſurum ſperans magnâ eo celeritate movit, ſed intētâ illic omnia curâ cuſtodita reperit, (hæc Mercii qui caſtris Bavaricis præerat, ſemper ſtrenui tunc & cauti, quod ad id tempus in eo deſideratum, militis laus fuit) & Cæſariani in tempore totis viribus ſubſidio pro-

fecti adfuere, itaque ne non sui locis deprehensus pugnare cogeretur, retro in hassiam flexit: sequitur junctus Bavaro Cæsarianus, certus prælio experiri si æqu conditione sui copiam hostis præberet. at ille bellum habere quan finire malebat, nec cogi potera (quamvis sæpe ostentandæ re causâ, nunquam tamen nisi iniqu Cæsariis loco in aciem eduxisset à tergo duabus Hassiæ firmissimi arcibus, à latere Visurgi & to munitis ei fluvio impositis præsidiis tutus, ita æstatis major absumpta pars pugnandi à Cæsarianis desiderio, ab hostibus contrà frustrandâ omni nisi certâ victoriâ committendæ rei facultate. Inopia in ambobus castris maxima, major apud Cæsarianos & facere eam & pati assuetos, nec mirum in tanta inutilis turbæ, tùm militiæ præpositorum cum plures ferè

frè essent qui ducerent quam qui
icerentur, multitudine, sed mira
ilitis & vix credibilis tolerantia
ucis sui aspectu, qui eadem to-
rando exemplum simul præbe-
at & animum ad meliorum re-
m fiduciam. jamque hyems im-
inebat & propinqua hyberno-
um, unica post stipendia ordi-
atim solvi desita milites spes, il-
ud premebat in hostico ut haberi
ossent. Proximæ Brunsvicenses
b aliquot jam annis intactæ bel-
o regiones & tum hostilia agi-
antes super cupiditatem irâ ac-
censam opportunam reliquo quo-
que bello sedem ostentabant, sed
Visurgis superandus erat, & in eo
rerum summa vertebat. placuit
ergo experiri negotiũ, quod Haz-
feldius Hûxterio urbe, ubi pons
flumen jungit, valido licet præsi-
dio incessâ, sed si tormentorum
apparatus in tempore adfuisset,

vim ut post patuit non moraturâ strenue expugnandâ feliciter auspicatus, uno tamen die tormenti morantibus (seu res ipsa, seu eorum quibus commissa erat diligentia quod Hazfeldius postea incusavit, lentior extitit) hosti posterior fuit, qui comperto Cæsarianorum cõsilio fluvio raptim trajecto (nam Munda sui inde haud procul distans urbs ac pons præsidi expeditum transitum dabat) montes oppositæ Huxterio ripæ imminẽtes validis primo stationibus, mox tormentis quoque adductis firmare maturans Cæsarianos iniqui per se loci tùm & ab hostibus insessi superandi difficultate coegit, confracto, qui nulli jam usui, ponte, irritas spes suas retro relegere, & hyberna ab amicis assignanda exspectare: nec hostis defuit abeuntium tergis insistere, à quo Bredavius strenuus equi-
tum

tum dux, insidiis exceptus, & magnâ cum turmalium suorum manu occisus funestum expeditionis annique hujus finem Cæsarianis fecit. Idem in Italiâ sidus Hispanos afflixit anno quidem superiore majori Pedemontii parte tum suis, tum Thomæ Sabaudi auspiciis (frater hic Ducis nuper defuncti liberos ejus, & si quid eis humanitus cõtigisset jam proximum successionis suum jus Gallicæ tutelæ fiduciæ haud satis tuto credi arbitrabatur) occupatâ, inter quæ urbs ipsa Taurinum, præter arcem tamen Gallico præsidio insessam fuit, nulla adversæ rei offensione perpetuo victores, sed hoc anno urbem Casalensem (infaustum nomen, at rebus tùm ad votum fluentibus brevi ex nefasto fortunatum fore sperabant) obsidentes in propinquâ expugnandi spe repente à Gallis Har-

 cour-

courtio duce, ad quem Monferratensium Provincialium voluntariæ multæ catervæ è loco propinquo & præsens aurum ad rem tam præcipitem sistendam potentius ferro remedium ad manum habente occultè conductæ se aggregarant, oppressi castrisque & impedimentis omnibus exuti, fine anni Taurinum quoque quamvis variis omnis generis incæptis urbem liberare studuissent, ab eisdē Gallis recuperatum viderunt. Iidem & in Germaniâ de Brisacco & Alsatiâ invadendâ aliquid somniantes, sed copiis quas huic expeditioni destinatas Cæsar ad ipsum caput rerum in fratris Archiducis castra revocarat destituti, multa agendo nihil agentes majus dedecus quam damnum, sed in Belgio insigne vulnus acceperunt, Atrebatium urbe, quia tardius succurrentes circumvallari

passi,

ıſſi, à Gallis captâ, magnâ ſed
ım immodica horum gloriâ,
uaſi jam nihil ſuperſit quā ut di-
piciant Galliæ quem virium ſua-
um terminum veſint. Medio an-
i Imperator ordinum Imperii
omitia Ratisbonam indixit, quæ
nagna exſpectatione & frequen-
i, magis tamen legatorum quæ
Principum conventu obita nunc
quoque ſuſpenſos totius orbis ani-
mos tenent, quis eorum ab ad-
verſo vel propitio Numinis nutu
eventus Germaniam maneat. In-
ter præcipuas quæ adhuc definitæ
actiones decreta omnium præte-
ritis bellis latarum illatarumque
injuriarum obliviones haud dubiè
ſalubris, ſi tam in noſtrâ poteſtate
obliviſci eſſet quam tacere: ſed ſi
hoc pretio quod quæritur Pax
reconcilietur, imperabit abſque
dubio ſibi quiſque, ut tum primum
ſe natum arbitretur.

An. M. DC. XLI.

VIx ſe Cæſariani in hybern receperant, quæ ex utilitat paucorum magis quam æqu partita jure pleraq; ab hoſte longius aberant, cum exinde Bannerius reſtauratis in agro Brunsvicenſi viribus animum cepit pe Miſniam & Voitlandiam in Palatinatu ſuperiori, ubi Chambium ignaviâ preſidiariorum ſtatim e ſe dedidit, mox ſub ipſis Ratisbonæ mœnibus ſeſe oſtentandi, eoque terrore comitia illic conſcripta, quod ſolum labentis Imperii ſuſtentaculum ſubruendum ſupererat, disjiciendi, ſed magno Imperator animo & reſtitit ipſe intrepidus, & ſuo exemplo reliquos continuit, ne morientis Reip. curam exitioſâ & ultimâ fugâ deſererent. Vrbs interea idoneo inſtruitur præſidio, quo illa

a primo adventu hoſtium care-
ut (magno diſcrimine, ſi omiſſis
i populationibus quas totâ Fran-
oniâ percurſâ in ipſam Sueviam
ertulerunt, occaſionem uſurpaſ-
ent Imperatorem, Aulamque
mnem & Imperii Ordines aut
rofugos illinc cum dedecore
xigendi, aut immorari auſuros
ullis audito ſeculis exemplo cap-
ivos in triumpho deducendi) nec
niles Cæſarius ex hybernis coire
unctatur, jamq; novum ex Auſtriâ
quoq; evocatarum legionum ro-
bur aderat, quas Ghelenius duce-
bat, reliquum exercitum Piccolo-
minius ac Mercius: ſparſæ erant
& hoſtium copiæ, Vinmarienſes
in Franconiâ prædam ſequeban-
tur, Bannerius Chambii delectâ
illic belli ſede ſubſtiterat, Schlan-
gius equitũ præfectus Neoburgi à
Bohemicæ haud procul ſilvæ prin-
cipio tendebat, hunc toto exer-

citu

citu circumdàtum, in infirmo tamen oppidulo aliquandiu reſiſtere auſum cum turmis omnibus equitum quas habebat Piccolominius deditione capit, cum eodem tempore Ghelenius hoſti à tergo ingruens Chambium verſus moveret, unde Bannerius compertâ Schlangii clade properè ſe in Bohemiam proripit, premente à tergo Ghelenio, reliquis ut fugæ exitu intercluderent ſe à fronte objicere contendentibus: erat haud dubie in manibus Bannerius & toto cum exercitu deleri poterat, ſed dum illi aut tardius moliuntur, aut commodiora magis itinera quam hoſtem quærunt, bellare forſan quàm debellare malentes, aut quivis ad ſe ſummæ rei decus trahit, nactus eſt ille facultatem illæſo in Miſniam evadendi agmine, certâ apud Cæſarianos finiendi aliquando belli fiduciâ

pot in rei infectæ sensum majori cum dolore conversa, quia tam prope ab effectu remota fefellit: faile scitu erat per quem stetisset ut tam præclarus triumphus Imperatori è conspectu eriperetur, sed solitâ facilitate nec in rem præsentem itum, nec in præteritam, ne animadvertendum esset, inquisitum. Hosti in Misniam, ubi iterum Vinmarienses se ei junxerant, regresso strenuè Cæsariani incumbere perseverarunt, & Salã fluvium frustra illo impedire conante superantes nunc circa Halberstadiæ mœnia hærent, ubi Bannerius morbo extinctus extremâ suos oratione vehementer ad pacem cum Rom. Imp. componendam adhortatus esse dicitur, conscientiane an affectandâ etiam ad hostes gloriâ, cum suis bello gerendo egregiè satisfecisset, quasi illis pace suadenda prodesse vo-

luiſſet. Paulo ante Georgius quoque Lunæburgicus fatis conceſſi Wolfenbuttelię, iiſdem quibu olim Papenhemius obſtruend fluvii alveo operibus expugnavit, recuperandæ intentus, cuju ſi eadem quæ Bannerii morientis mens fuit, ſuique illam ſequuntur, plus Germania defunct quam viventi debebit. Lotharingius compoſitis cum Gallo rebu magnâ veteres amicos neceſſitate ſubmittendi quotannis nov exercitus, quem ille nihil ultr quam amittat, liberat, nec ei invident, ſi eodem apud Gallos quo frater ipſe Regis honore ſit futurus. Luſitani repetitâ ſuperiorum annorum rebellione novum ſibi Regem legunt Bragantiæ ducem, primæ inter eos nobilitatis, & à veterum quoque Regum ſanguine non alienum, miram illic & inſignem fabulam, cum Catelani

lai non minus pertinaciter per-
dellioni ſuæ incumbant, dare
nedidante fortunâ, quando jam
dicatus, imperiaque, ac regna
ldit, magis exitioſa quibus ea
ſignat, quam quibus eripit. Ra-
isbonæ comitiis pacis aliquâ tan-
em ratione reperiundæ deſide-
io illaboratur magnâ ſollicitudi-
e, ſed illa in hoſtium arbitrio,
quibus tum cordi erit, cum Ger-
manis bellum vetere quâ omni-
bus olim gentibus præſtiterunt,
diſciplinâ gerendum cordi erit,
nunc exteri eam laudem occu-
pant, horum inimicitiis facile ſe
Germania exſolvet, cum & ami-
citiis ſe illorum abſolverit; inter-
nam pacem ſtabiliet libertas cum
modo Religio ex præſcripto legũ,
ſupremi magiſtratus reverentia
cum obſequio uſurpata. Quemad-
modum, ut Politicorum ſcitum
habet, plerumque cum Principe

Fortuna mutari ſolet; ſic quoqu
fortuna Suedicorum à Banneri
obitu aliquantulum nutare cœpit
Nam in Saxonia Quedlenbur
gum, Bernburgum, Querfurtum
Cygnæa & loca nonnulla alia i
manus Cæſarianorum venerunt
cæſo quoque in conflictu Ioann
Ludovico, Rheni Comite. Ad
duxit tamen, menſe Majo, Ka
gius, is, qui Ratisbonam olim cum
præſidio tenuit, & contra exerci-
tum Imp. defendit, novem legio-
nes ex Suedia, quibus copias la-
baſcentes firmavit, ſequuto poſt
menſe Octobri Torſtenſonio:
quo tempore Londini Wilielmus
Auraſienſis Princeps, cum Maria,
filia regia matrimonio conjunctus
eſt, dubium majori Hollandorum
commodo an detrimento: Non-
dum enim incendium Hyberno-
Anglicarum diſcordiarum reſtin-
ctum fuit, quin potius, licet ſumto

de

Vice-Rege Hybernico capitis
pplicio, magis magisq; invaluit,
que pernicioſiſſimam tandem
raviſſimorum odiorum & aperti
ter Regem & Senatum regium
elli flammam exarſit. Hollandi,
ipſi quoque in Tragœdia ſuas
artes agerent, & ſalſam colerent
icinitatem, Gennepam, fortiſſi-
num ad Moſam propugnaculum,
alidâ circumſidione cinxerunt,
ec prius, quam facta deditione,
quæ menſe Iulio honeſtis condi-
ionibus, ſequuta eſt, diſceſſerunt:
quo ipſo tempore etiam Aria, Ar-
teſiæ oppidum munitiſſimum,
quod Liſa flumen interluit, à Gal-
lis occupatum eſt, Lambojo licet
& Beckio, fortiſſimis Ducibus id
prohibere conantibus. Ante ve-
ro, quam hoc in Germania infe-
riore geſtum fuit, inter Cæſaria-
nos & Suedicos ad Wolfenbutte-
liam calidè admodum pugnatum
eſt:

est; quo in conflictu amplius duo millia Cæsarianorum occisa, totidemque cum triginta signis capti fuerunt. Consultatum est in Anglia de Palatino in Principatum restituendo deque Legato eam ob rem ad Comitia Ratisbonensia mittendo: ad quod obtinendum Rex ipse scriptum edidit, universo Senatu regio in eam sententiam eunte, suisque suffragiis confirmante. Ad Terragonam rem malè gesserunt Hispani, submissis à Condæo ex præsidiis, & Classe Hispanica in portu Tarraconensi cæsa. Quam tamen Gallorum felicitatem paulo post casus adversus turbavit. Siquidem Comes Soyssonius & Bullionius, acceptis ad Sedanum copiis auxiliatricibus, Chattilonium Gallorum Ducem adorti, non tantùm ab urbis obsidione repulerunt, sed ingenti etiam clade affecerunt, oc-

ſis amplius millenis Gallorum,
ter quos etiam fuit ipſius Chat-
lonii filius, captis vero amplius
ille & quingentis, cum impedi-
entis omnibus & immenſa pe-
uniæ ſumma: ipſo tamen Soyſſo-
io, pilâ plumbea per caput ad-
cta, cum octingentis militibus
ccíſo. In Sileſia Saxonici Cæſa-
ianis conjuncti Gorlitium, præ-
cipuum Luſatiæ ſuperioris oppi-
dum, obſidere cœperunt, maſculè
illud defendente Wankio, duce
fortiſſimo: qui, omnibus licet Cæ-
ſarianorum copiis diverſis in locis
oppugnantibus admiranda tamen
animi magnitudine, obſidionem
in ipſum uſque Septembrem ſuſti-
nuit, famam meritis & laudem
præclariſſimi & ſtrenuiſſimi Du-
cis: quo die liber ipſi cum præſi-
dio exceſſus ex urbe datus fuit. In
Saxonia Oſterwicum, Goſlaria,
Hornburgum & alia quædam

cæsis quadringentis equitibus Konigsmarkianis, in Cæsarianorum potestatem pervenerunt. Wolfenbuttreliana obsidio, per aliquot hactenus menses à Suedicis continuata, parum feliciter successit, accedentibus ad maxima, quæ ab obsessis acceperant damnâ, Luneburgensium & Vinmariensium dissensionibus, qui acriter inter sese contenderunt, utris castri necdum expugnati, possessio deberetur. Hoc nimirum erat, ursinam vendere ante confixum ursum. Benigniore tamen paulo post fortunâ usi sunt confœderati Suedici. Resciverat Broyus, Suedicos pabulatum ex castris exiisse, itaque de opprimendis illis cogitationes suscepit, & bis millenis equitibus iisdem insidiatus est. Sed consilium ejus detectum est, & ingruentibus maximo numero hostibus potissi-

ia pars Cæsarianorum occisa, re-
qui vero in fugam conjecti sunt.
Capti fuerunt Leonstenius &
Goldakerus Duces, inter reliquos,
rimi, cum octingentis, equiti-
us & hippotoxotis: ex Suedico
utem exercitu occubuerunt du-
enti, desideratis Nassovio Co-
nite & Mullero, Ducibus fortissi-
nis. Irruperunt hoc tempore
Galli in Flandriam, occupatisque
nonnullis locis præcipuis, ingenti
clade universam illam Regionem
affecerunt, potiti Bassæa, urbe
nobilissima, atque omnibus rebus
ad defensionem necessariis instru-
ctissima, Francisco de Melo inte-
rim, Ariense oppidum, validissima
obsidione cingente. Durantibus
vero Ratisbonæ comitiis, à Cæs.
Majestate Edictum promulgatum
& statibus atque ordinibus Im-
perii traditum est, de Amnistia:
quod literis publicis deinceps
 com-

commiſſum fuit: non ceſſantibus adhuc dum Suedicis Wolfenbutteliam, quibuſcunque viribus oppugnare: dum objectis plurimis aggeribus & obſtructo fluminis alveo, perfecerunt, ut aqua nonnullis in locis ad ſex uſque cubitos intumeſceret: quâ inundatione ædificia & ſubſtructiones aliquot collapſæ ſunt. Paulo tamen poſt, non abſque admiratione & præter multorum ſpem atque expectationem, obſidio illa, periculi & ſumptuum, ut videbatur pleniſſima, ſoluta fuit, avocante Principe Luneburgenſi ab exercitu copias ſuas, diſcedente à fœdere & in partes Cæſaris tranſire, vel certè à bello deinceps abſtinere, cogitante. Atque ſic literis illis non ita pridem ad Cæſarem, ſatis quidem aculeatis, ſpongia inducta eſt. His ita geſtis Ratisbonæ, Comitiis mox diſſolvendis, poſtre-

ɔſtremo deliberatum fuit, de tri-
utis porro, in uſus militares con-
ituendis exigendiſque, debello
ontinuando; deque demittendis
x quàm multis urbibus Imperia-
bus præſidiis & Gubernatori-
us. Poſt quæ, ſub Octobris ini-
ium Cæſarea Majeſtas Ratisbo-
a diſceſſit, atque ſecundo flumi-
ie, cum Aula univerſa, Viennam
everſus eſt, comitantibus eum
id ripam Danubii, Principum
Legatis atque Senatu urbis & ex-
oloſis ab omnibus propugnaculis
& turribus machinis fulminatri-
cibus. Quo menſe, Haſſiaci in
Archiepiſcopatum Colonienſem
irruperunt, mox vero iterum da-
tis utrinque & acceptis damnis,
receſſerunt. In Saxonia Einbec-
cum à Cæſarianis oppugnatum
& conjectis in urbem ignibus
ad deditionem coactus eſt, exci-
tato in urbe horrendo admodum
incen-

incendio ,, quo quarta fermè par ejus exuſta inque cineres redact fuit. Et quanquam cæſo & profligato, Roſa equitum Suedicorum Ductore Piccolomineus Gottingam obſederat, omnibus viribus eam oppugnans: paulo tamen poſt, cum de acceſſu Torſtenſonii auditum eſt, obſidionem ſolvit, reque infectâ diſcesſit. In Suevia interim magnam animo ſpem conceperat Sparrius, de ſubigendo occupandoque Hohentwicla, caſtro munitisſimo, in quo jam prius alii vires ſuas, ſed tentaverant fruſtra. Itaque nova illud & coronali quaſi circumciſidione obſidere cœpit, exploſisque in illud è vicinis locis tormentis plurimis, conjectisque globis ignivomis concutere & terrere conatus eſt. Verum res ex voto ſententiaque non ſuccesſit, neque obſesſis propter loci ſublimitatem

atque

que distantiam, multum detri-
enti allatum est. Quin potius
i, sub imperio Widerholdi, Stre-
uissimi Ducis & Defensoris, viri
gacis admodum ingenii, factis
eberrimis eruptionibus, Cæsa-
anos magno animi robore ag-
ressi, dici non potest, quantum
festarint, quantisque cladibus
ffecerint. Conatus equidem fuit
parrius, dictum Widerholdum
tteris ad ipsum datis, partim am-
lissimis pollicitationibus partim
gravissimis comminationibus pro-
positis, ad sese pertrahere, eique
persuadere, ut & sese & Castrum
Cæsar. Majest. dederet. Verum
is contra firmo defensionis pro-
posito, illa omnia sprevit elusitque,
neque sui juris aut arbitrii nego-
tium esse, sed ex æquo ad omnes
fœderis socios pertinere, rescri-
psit. Quapropter Sparrius re de-
sperata, exercituque frigore par-

tim & tempeſtatum injuriis, pa
tim quoque frequentiſſimis hoſt
irruptionibus fermè penitus attr
to, & quod Erlachium cum aux
liis jam jam adpropinquanter
metueret, obſidionem ſolvit, tan
ta quidem feſtinatione, ut plu
rima impedimenta bellica, tor
mentorum, item globorum, far-
torum & pulveris pyrii copiam
maximam ibidem reliquerit: qua
Twilenſes poſt ejus diſceſſum in
Arcem intulerunt. Didicit utique
Sparrius, non eſſe idem, metal-
la ex montibus effodere, atque
caſtrum ſaxis ſolidiſſimis inni-
xum, ſubruere: ampliorem lau-
dem conſequuturus, ſi armis alio
converſis, temeritatis atque auda-
ciæ notam non ſubiiſſet. De-
tecta fuit menſe Octobri exitio-
ſa adverſus Britanniæ Regem
Scoticique regni Proceres con-
ſpiratio, quæ plurimos interque
eos

s quoque esuitas multorum
iminum reos fecit: qui propte-
a in nervos & vincula compa-
i, pœnas dederunt. Causa fuit
ud atque occasio enatorum, gra-
ssimarum & perniciosissimarum
iscordiarum seminum, quæ tem-
oris progressu in apertum &
nestum bellum eruperunt. At-
ue ne Italia, plurimis aliis re-
nis laborantibus prorsus libe-
a à bellicis motibus abiret, præ-
er quod Gallo cum Hispanis
es fuit, etiam inter Pontificem
Romanum, interque Ducem Par-
mensem, simultates non leves,
quæ dudum gliscere inter utrum-
que cœperant, invaluerunt: oc-
cupato à Pontificio exercitu Ca-
stro, loco omnibus rebus necessa-
riis instructissimo. Dux ipse pau-
lo post à Pontifice excommuni-
catus, omniaque ejus bona Fisco
Pontificio subjecta fuerunt. Quæ

belli tàm exitioſi, (ut videbatur) flamma, ne vicinos Italiæ Principes alios invaderet, milites ubique ab iiſdem conſcripti, inque ditionum ſuarum limites deducti ſunt. Menſe Novembri Bruxellis diem ſuum obiit Ferdinandus Auſtriacus, Cardinalis & Infans Hiſpaniæ, Provinciarum Belgicarum Gubernator: quem biduo poſt Princeps à Stadian, M. M. Ordinis Teutonici ſequutus eſt, ſuccedente Leopoldo Wilhelmo, Archiduce Auſtriæ. Deliberatum eſt Viennæ hoc tempore de reſtituendo Palatinatu, intercedentibus Danicis, Anglicis, Saxonicis & Brandeburgicis Legatis, propoſitaque ſunt certa quædam deliberandi capita: Sed quoniam non omnes, quorum quidem intererat, adfuerunt, in aliud tempus negotium rejectum eſt. Appulit etiam ex Suedia ad littus Pomeraniæ,

rniæ , Leonhardus Torſtenſo-
rus,ſubvectus in locum Bannerii,
euſque in militia ſucceſſor , cum
ctonis præter-propter millibus,
t conſtitutis Straleſondæ , quæ
eceſſaria erant , cum cæteris ſeſe
onjunxit , firmoque progreſſu in
axoniam properavit : cujus ad-
entus , dici non poteſt , quantam
erturbationem , trepidationem ,
nutationemque excitaverit , ſub-
ata protinus Gottingenſi obſi-
lione. Sed & in Anglia novi ex-
iterunt motus , multis in ſuſpicio-
nem conjurationis adductis , mul-
tis etiam in carcerem conjectis,
qui igni Hybernico oleum affu-
derunt, & ſeditione excitatam vel
apertè vel clam & quaſi per cuni-
culos , ſuſtentarunt. Conſcriptus
fuit etiam exercitus in Hyberniam
mittendus , & decretum factam,
ut Romano-Catholici omnes in-
tra decem milliaria Londino ab-

 eſſent.

essent. Ipse etiam Rex mense Decembri, urbem Regiam ingressus, maximoque applausu & lætitia exceptus fuit. Ex quo tamen non obscura indignationis & simultatum signa inter Regem & judicium Regium observata fuerunt; quæ si deleri potuissent & dum in herba fuit malum castigari, nunquam tantam sensisset Regnum Britannicum calamitatem, quantam in hunc usque diem expertum est: non ægrè hoc ferentibus aut dolentibus, sed potius sibi gratulantibus, inque sinu gaudentibus illis, qui bellum in Germania duci, non geri, atque restitutionem Palatinorum prohiberi optabant. Blandita, iterum Hispanis est Fortuna, extremo anni mense. Nam Aria; ultra menses quatuor obsessa, ab iisdem recepta est, factis, non quas victi, sed victores volue-

pluerunt, conditionibus, & in-
enta in urbe maxima omnis ge-
eris inſtrumentorum militarium,
liarumque; ad urbem defen-
endam neceſſariarum rerum
opiâ. In qua, durante obſidio-
ie., ex annonæ penuria, tanta
uit excitata fames, ut felis octo,
anis decem & quinque florenis
venditus fuerit; milites armo-
rum lora & amenta conſumpſe-
rint, imo neque ipſius Guberna-
toris, canibus venaticis peperce-
rint. Mortui ſunt fame amplius
mille & ſexcenti Gallorum: &
quibus urbe excedere licuit; mor-
tuis quam vivis ſimiliores vide-
bantur. Et hic quidem exitus
fuit, anni ſupra milleſ. ſexcenteſ.
quadrag. primi.

An. M. DC. XLII.

NEq; vero lætiora fuerunt hu-
jus ſequẽtis quadrageſimi ſe-

cundi auspicia, strenas & apophoreta distribuentibus Vinmariensibus. Copiæ enim Gallicæ, Vinmarienses & Hassiacæ, postquam in Fuldensi Principatu & Monasteriensi Episcopatu hybernassent, jussu atque autoritate Regis Galliarum in Coloniensem Archiepiscopatum, itemque in Clivensium, Montium & Iuliacensium regiones, arma sua convertentes, loca illa circumquaque tributaria sibi facere tentarunt, transitum ipsis ad Vesaliam trans Rhenum permittentibus Belgis. Erat in eo totus Lambojus Comes, ut eos præverteret, suasque cum Hazfeldii copias conjungeret. Sed illi consilium ex arena capientes, firmo progressu in eos moverunt, summam rerum tenentibus Eberfteinio & Guebriano comitibus, primam vero aciem ducente Rosa. Fuit ad Kempam locus planus

us & apertus, duplici vallo tripli-
que fossa munitus. Eum occu-
are, antequam universus exerci-
us conveniret, Dux Guebrianus
entavit; sed repulsus est, fortiter
dmodum pugnante Lambojo,
Tesserariorum summo Præfecto.
Postea quam verò omnes copiæ
convenissent, viam ipsi sibi ad
Cæsarianos distinctis in locis pa-
efecerunt, & primâ quidem coi-
tione acerrimè rem egerunt. Pu-
gnatum est benè diu Marte ad-
modum dubio. Sed tandem ce-
dere campo Cæsariani coacti
sunt. Cruentum plane fuit hoc
prælium, multoque sanguine con-
stitit. Occubuerunt in eo ex Cæ-
sarianis ad tria millia, capta au-
tem quatuor millia, inter quos
fuerunt præcipui, Lambojus ipse,
Mercius, Eppius, Rodowanus &
alii plures. Venerunt in Vinma-
riensium potestatem signa cen-

tum & quadraginta ſex, cum machinis & impedimentis omnibus. Fuit inſignis illa victoria, & vel hoc nomine pluris facienda, quod multa confeſtim oppida & caſtella deditionem fecerunt, vix etiam hoſtis vires experta, ut Moveſium & Kempa, quæ licet recepto in urbem præſidio, fortiter ſeſe defenderit, paulo tamen poſt, hoſtibus oppugnationem urgentibus, ad deditionem compulſa eſt. Deprehenſa hîc fuit ingens annonæ copia. Addidit non parum animi tam felix ſucceſſus non tantùm Calcarienſibus, ſed etiam in Saxonia Gottingenſibus, ut crebris excurſionibus prædas agere, Cæſarianorumque vires atterere & frangere non dubitarent, inprimis Konigsmarkius, qui propè Halberſtadium, quatuor legiones oppreſſit, cæteris vero non levem metum atque terro-
rem

rem incuſſit, non parum adjumenti hanc ad rem conferente, ſummo militiæ Suedicæ Præfecto Torſtenſohnio, qui nuper ad exercitum, ut cum Imperio eſſet, advenerat, habitoque ad Tangermundam delectu, jurejurando eundem ſibi obſtrinxerat. Ubi etiam de cœlo obſervatum fuit, apparente in nubibus protenſa manu, gladium cruentum vibrante. Quod portentum plerique de prælio mox committendo, quo de rerum ſumma contenderetur, interpretati ſunt. Ubi tamen non multum abfuit, quin in maximas inſidias & diſcrimen præſentiſſimum adductus fuiſſet Exercitus Suedicus, ſi quidem à Seckandorfio, inſtituta & aliquo uſque perducta conſpiratio ex animi ſententia ſucceſſiſſet. Sed digna perfidiæ atque proditionis ſuæ præmia paulo poſt accepit. Tur-

batum quoque eſt porro in Anglia, remotis à dicendis ſuffragiis officiisque publicis per edictum promulgatum & ab ipſo Rege confirmatum, qui ſacris initiati eſſent. Jubebantur eodem, intra viginti dierum ſpacium. Inſulâ excedere omnes Sacerdotes Romano-Catholici, conſtituto in tranſgreſſores capitis ſupplicio. Id quod Pontifici Romano bilem ita movit, ut deferendo Hybernis auxilio, deque vindicandis Judicii Regii injuriis cogitationes ſuſceperit, in cujus rei ſuſpicionem Hiſpaniarum Rex quoque tractus fuit. Interim Vinmarienſes & Haſſiaci, univerſum Ducatum Juliacenſem, intercedente licet atq; deprecante Principe Neoburgico, longè lateque vaſtarunt, cuncta oppida & loca vicina deripuerunt, cæteris vero tributa imperarunt. Fuit in non leve periculum ad-

